

UNIVERZITA KARLOVA

Pedagogická fakulta

CENTRUM ŠKOLSKÉHO MANAGEMENTU

*Integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
v nových legislativních podmínkách*

Závěrečná bakalářská práce

Autor:	Marie PLATILOVÁ
Obor:	Školský management
Forma studia:	kombinované
Vedoucí práce:	PhDr. Milena Peteríková
Datum odevzdání práce:	červen 2006

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě svých znalostí a zkušeností a s použitím uvedené literatury.

Marie Blahová

Resumé:

Práce zachycuje současné možnosti, vývoj a cíle integrační politiky České republiky při vzdělávání zdravotně postižených žáků v rámci jejich sociálního začleňování.

Porovnává způsob vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v některých zemích Evropské unie a cíle České republiky při zajišťování rovnosti přístupu ke vzdělávání.

Konstatuje, že orgány a organizace musí vyvinout užší spolupráci při vytváření konkrétních podmínek pro úspěšnou integraci jedince do hlavního vzdělávacího proudu.

Summary:

Project covers current potencial, evolution and target of integrative politics of the Czech Republic concerning education of disabled pupils as a part of their social integration.

Project compares educational system of pupils with special educational needs in some EU countries and strategy of the Czech Republic in assuring equal educational chances for all.

Project claims that authorities have to better coordinate in integrating individuals to the main educational stream.

Klíčová slova:

integrace, speciální vzdělávací potřeby, zdravotně postižený žák, hlavní vzdělávací proud, dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoj vzdělávací soustavy, kraj, rovné příležitosti, Evropská unie.

Předmluva

Rozhodujícím faktorem, proč jsem zvolila toto téma, je mé působení v úřadech státní správy i samosprávy ve školství. Osoby se zdravotním postižením jsem vnímala jako přirozenou součást života; zároveň jsem ale cítila snahy o určité omezování této skupiny občanů a její sociální vylučování. Vlivem, který jsem měla na vytváření podmínek pro žáky i studenty se speciálními vzdělávacími potřebami, jsem se snažila obracet pozornost k této skupině s cílem zlepšovat podmínky pro její vzdělávání.

Z výsledků mohu jmenovat alespoň podíl na zřízení Základní školy Integrál, první soukromé základní školy, jejíž vzdělávací program byl založen na integraci žáků, dále provoz a organizace základní školy, která měla na prvním stupni a v nižších ročnících druhého stupně vedle běžných tříd zřízeny třídy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Mezi jednotlivými třídami příslušného ročníku byla určitá prostupnost, založená na úzké spolupráci učitele, výchovného poradce, pedagogicko-psychologické poradny a rodičů. Škole bylo umožněno zřídit funkci vedoucího pedagoga speciálních tříd, který zodpovídal za organizaci, personální zabezpečení a efektivní hospodaření s finančními prostředky vyčleněnými pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, navštěvující tyto třídy. Jeden nebo dva poslední ročníky navštěvovali žáci společně; ve své podstatě se jednalo o skupinovou integraci.

Nemohu se nezmínit o spolupráci s oddělením Dětské hematologie a transfúze ve Fakultní nemocnici v Motole při přijímacím řízení na střední školy. Na tomto oddělení jsou hospitalizovány děti z celé České republiky ve věku do 15 let s onemocněním poruchy krvetvorby. V mnoha případech je léčba dítěte dlouhodobá a jeho vzdělávání proto zajišťují speciální pedagogové ze základní školy při nemocnici. Určitý problém nastává u žáka končícího povinnou školní docházku, který má mít rovný přístup k dalšímu vzdělání za situace, kdy jeho zdravotní prognóza je velmi špatná. Spoluprací s některými řediteli středních škol se dostalo na nemocničním lůžku žákům do ruky rozhodnutí o přijetí ke studiu; skutečnost, že jsou žáky středních škol a budou se dále vzdělávat, je začlenilo mezi jejich „zdravé“ vrstevníky a mnohdy zkvalitnilo jim poslední měsíce, maximálně roky života.

Touto formou děkuji panu PaedDr. Jiřímu Pilařovi, řediteli odboru speciálních škol a institucionální výchovy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy za předání

odborných informací, paní RNDr. Pavle Zieliecové, CSc., ředitelce Ústavu pro informace ve vzdělávání za poskytnuté statistické údaje, vedoucí práce Mgr. Mileně Peteříkové, ředitelce Základní školy a Odborné školy ze Zbůchu u Plzně za důvěru v mou osobu. Musím ještě zmínit JUDr. Janu Peškovou, ředitelku odboru 40 MŠMT a velmi jí poděkovat za chápající a vstřícný přístup k mému studiu. Nemohu opomenout ani kolegyni Danu Duškovou, která mi byla oporou.

1	Úvod.....	2
2	Cíl práce.....	2
3	Význam integrace zdravotně postiženého žáka ve vzdělávání	2
4	Integrace žáků v zemích Evropské unie	4
5	Přehled o stavu integrace a legislativy ve vybraných zemích Evropské unie	5
5.1	Rakousko	5
5.2	Belgie – vlámská komunita.....	6
5.3	Belgie – francouzská komunita.....	7
5.4	Dánsko	7
5.5	Anglie a Wales.....	8
5.6	Řecko	8
5.7	Itálie	9
5.8	Norsko.....	9
6	Financování speciálního vzdělávání v zemích Evropské unie.....	10
7	Shrnutí.....	10
8	Přehled současného stavu integrační politiky v České republice	11
9	Zásadní dokumenty koncepce státní politiky vůči občanům zdravotně postiženým... 12	
10	Národní plán vyrovnání příležitostí pro občany se zdravotním postižením	12
11	Národní program rozvoje vzdělávání v České republice	12
12	Středo- a dlouhodobá koncepce státní politiky vůči občanům se zdravotním postižením.....	13
14	Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky	14
15	Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy kraje	16
15.1	Hlavní město Praha.....	17
15.2	Středočeský kraj.....	18
15.3	Jihočeský kraj	20
15.4	Plzeňský kraj.....	22
15.5	Karlovarský kraj	22
15.6	Ústecký kraj	23
15.7	Liberecký kraj	23
15.8	Královéhradecký kraj.....	24
15.9	Pardubický kraj	24
15.10	Vysočina	25
15.11	Jihomoravský kraj.....	25
15.12	Olomoucký kraj	27
15.13	Zlínský kraj	27
15.14	Moravskoslezský kraj	28
16	Koncepce krajů v oblasti integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ..	29
18	Financování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	33
19	Výzkumná část.....	34
20	Zadání dotazníku.....	35
20.1	Stanovení tří hypotéz	35
20.2	První hypotéza	36
20.3	Druhá hypotéza	37
20.4	Třetí hypotéza	38
21	Závěr	40

1 Úvod

Zajištění rovných příležitostí se stává prvořadým úkolem českého vzdělávacího systému. Spočívá zejména v poskytnutí takových podmínek, aby všichni žáci mohli do maximální míry rozvinout své předpoklady, aby se vzdělávali v přirozeném sociálním prostředí, které jim umožňuje navázat přirozené sociální kontakty.

Domnívám se, že žáci se zdravotním postižením již nepatří do znevýhodněné skupiny ohrožené sociálním vyloučením; touto prací chci podpořit integraci žáků ze zdravotním postižením do běžných základních škol.

Základem pro tvorbu vzdělávací politiky států Evropské unie vůči dětem s postižením je Deklarace ze Salamanky z roku 1994, kde se mimo jiné praví: „Každé dítě je jedinečnou osobností s jedinečnými vlastnostmi, zájmy, schopnostmi a vzdělávacími potřebami“.

2 Cíl práce

Cílem této práce je zachytit současné možnosti, vývoj, cíle a překážky při zohledňování potřeb žáků se speciálními vzdělávacími potřebami integrovaných do hlavního vzdělávacího proudu se zaměřením na žáky zdravotně postižené.

Základním materiálem budou dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy jednotlivých krajských úřadů z jara 2006.

3 Význam integrace zdravotně postiženého žáka ve vzdělávání

Proces integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v našem školství se začal rozvíjet po roce 1992. Postupně přijímané legislativní změny, zpracované koncepce a další normativně právní akty odbourávají překážky, které nějakým způsobem znevýhodňují zdravotně postižené žáky. Cílem nově přijaté legislativy je zakotvení podmínek pro vytváření přístupů a způsobů integrace s cílem pozitivně ovlivňovat

začleňování těchto žáků do hlavního vzdělávacího proudu a do běžných škol při respektování speciálních vzdělávacích potřeb zdravotně postižených žáků.

Integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při zachování alternativního způsobu vzdělávání náleží mezi hlavní zásady a cíle vzdělávací politiky definované v Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice⁽¹⁾. Tato zásada se uplatňuje na úrovni předškolního, základního i středního vzdělávání. Existence poměrně husté sítě speciálních škol samostatně zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, u kterých není integrace možná, poskytují optimální formu vzdělávání pro určitou skupinu žáků.

Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), zakotvil zásadu rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana - § 2 odst. 1 písm. a) a zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce - § 2 odst. 1 písm. b).

Školský zákon tímto naplnil i čl. 23 Úmluvy o právech dítěte vydané Organizací spojených národů v roce 1989 - právo duševně nebo tělesně postiženého dítěte požívat plného a řádného života v podmínkách zabezpečujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a umožňujících aktivní účast dítěte ve společnosti.

Přijetím Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2005 byl nově zařazen strategický směr Zajišťování rovnosti příležitostí ke vzdělávání, který zohledňuje potřeby žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Společným cílem těchto dokumentů je přihlížet k individuálním potřebám a možnostem zdravotně postižených žáků za účelem dosáhnout co nejvyššího možného vzdělání zejména v hlavním vzdělávacím proudu. Tím ulehčit jedinci se zdravotním postižením sociální začlenění a uplatnění na trhu práce.

Odpovědnost za úpravu obsahové stránky, organizačního systému a za jazykovou a kulturní rozmanitost v oblasti vzdělávání je podle Smlouvy o Evropském společenství ve znění Amsterodamské smlouvy plně ponechána na členských státech Evropské unie.

Evropská komise prostřednictvím Evropské agentury pro rozvoj speciálního vzdělávání se zaměřuje na stav a rozvoj integrace ve školství ve všech zemích EU, které jsou členy agentury. V těchto zemích již byla nebo je realizována strategie umožňující integrační nebo inkluzivní vzdělávání. Sleduje způsob, jakým je v zemích Evropské unie řešena otázka integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a co ji v praxi provází.

Po vstupu České republiky do Evropské unie se ve všech právních dokumentech, dotýkajících se vzdělávání žáků se zdravotním postižením, promítají snahy o integraci. V praxi to představuje snahu o trvalé zlepšování podmínek zdravotně postižených v možnostech přístupu ke všem společenským zdrojům, mezi které patří vzdělání.

4 Integrace žáků v zemích Evropské unie

Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání se zaměřila na řešení otázky integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve věku povinné školní docházky ve 14 evropských zemích. Na základě zhodnocení stavu integrace a jeho vývoji vypracovala agentura v roce 1998 studii s názvem „Integrace v Evropě-Zabezpečování péče pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami - Trendy ve 14 evropských zemích“, jejíž informace a zjištění jsou cenná nejen pro Evropskou komisi; jsou přínosem zejména pro orgány a organizace, které jsou zapojeny do politiky integrace a jejího praktického naplňování.

Studie klade důraz především na kvalitativní aspekty školní integrace. Pojem „speciální vzdělávání“ v některých zemích znamená zvláštní vzdělávací systém, jinde představuje všechny formy speciální výuky jak v hlavním vzdělávacím proudu, tak v rámci speciálního vzdělávání. Termínu „integrace“ je ve studii užíváno k popisu situace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v rámci vzdělávacích systémů jednotlivých evropských zemí.

Výsledky analýzy studie rozděluje podle jednotlivých zemí a současně podle jednotlivých témat komparativními metodami.

Pro účely a cíle této práce je použito první téma, které popisuje stav integrační politiky, legislativy a opatření při zajišťování vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

5 Přehled o stavu integrace a legislativy ve vybraných zemích Evropské unie

System vzdělávání zdravotně postižených žáků v zemích Evropské unie je nastaven tak, aby byl vstřícný k žákovi a jeho individuálním vzdělávacím potřebám. Předpokladem zajištění rovných příležitostí ke vzdělání je vytvoření vhodných podmínek pro integraci žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu.

5.1 Rakousko

Podle rakouských právních norem je úkolem speciálních škol poskytovat žákům se speciálními vzdělávacími potřebami speciální vzdělávání pokud možno v rozsahu shodném s kurikulem základních škol hlavního vzdělávacího proudu. Tento požadavek vyžaduje zřízení různých typů speciálních škol, které odpovídají jednomu typu postižení. Struktura speciálních škol a běžných škol vykazuje některé rozdílnosti. Počet žáků ve třídě speciální školy je stanoven v rozmezí 8-15 oproti třídám základních škol, kde je povolen maximální počet 30 žáků. Učitelé ve speciálních školách mají specializované vzdělání a speciální kvalifikaci.

Po ověřování různých forem integrace a získání zkušeností s touto oblastí vzdělávání byl v roce 1993 přijat parlamentem zákon, který umožnil integraci žáků na základních školách. Z důvodu plynulé návaznosti integrovaného vzdělávání byl v roce 1996 schválen zákon, který umožňuje pokračovat v integraci žáků na nižším stupni středních škol. Praxe ukázala některé problémy, které kladou zvýšené nároky na spolupráci mezi pedagogy integrujících škol a podpůrnými pedagogy hlavního vzdělávacího proudu.

Před rokem 1993 byli žáci se speciálními vzdělávacími potřebami zařazováni povinně do speciálních škol. Po přijetí zákona parlamentem mají rodiče právo rozhodnout o ekvivalentním způsobu vzdělávání jejich dítěte.

Zásady politiky integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou platné pro celé Rakousko. Realizace se však v jednotlivých územně správních celcích liší. Umožnění výběru vzdělávání dětí v hlavním vzdělávacím proudu nebo ve speciálních školách závisí na místní situaci, hluboce zakořeněné infrastruktuře i postojích, jaké kompetentní činitelé k integraci zaujmají.

5.2 Belgie – vlámská komunita

Flandry mají od roku 1970 oddělený systém speciálního vzdělávání od hlavního vzdělávacího proudu. Zákon o základním vzdělávání z roku 1997 začlenil základní vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu a speciální základní vzdělávání do společného právního rámce.

Běžné základní školy by měly žákům poskytovat nenarušovaný vyučovací proces a zodpovídat za vzdělávání všech žáků dané věkové skupiny. Speciální základní vzdělávání má nabízet přizpůsobenou formu vzdělávání, péče a terapie žákům, jejichž osobní rozvoj nelze trvale či dočasně zajistit vzděláváním v běžných základních školách.

Zákon o základním vzdělávání popisuje i integrované vzdělávání, jež se realizuje na základě vzájemné spolupráce základních škol se školami speciálními. Speciální škola získává pro účely integrace zvláštní prostředky, které mají umožnit žákovi se zdravotním postižením se dočasně nebo trvale vzdělávat a zúčastňovat se dalších aktivit ve škole hlavního vzdělávacího proudu. Zákon dává školám prostor, aby mohly pracovat společně.

I když mezi odbornými kruhy a školami ve Flandrech probíhá na téma integrace, inkluze a spolupráce škol hlavního vzdělávacího proudu a speciálních škol jasná diskuze, probíhá i nadále v celé řadě speciálních škol výuka bez spolupráce běžných základních škol.

Experimentálně byla integrovaná výuka zahájena v roce 1980. V roce 1983 začala oficiálně organizovaná integrovaná výuka žáků se zdravotním postižením, kteří vykazovali dobré předpoklady vzdělávat se ve školách hlavního vzdělávacího proudu (tělesné, zrakové a sluchové postižení). Součástí bylo zajištění doplňující zdravotní nebo rehabilitační pomoci.

Od roku 1994 se možnost integrace inovovala zejména rozšířením na všechny typy zdravotního postižení a umožněním rozličných forem integrovaného vzdělávání. Byl přijat princip, podle kterého žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mohou ukončit výuku absolvováním diferencovaného programu.

Provedením výzkumu a zveřejněním jeho výsledků v roce 1996 patřil mezi důležitá zjištění fakt, že speciální pedagog věnuje mnoho času žákům se speciálními vzdělávacími

potřebami, méně času pomoci integrujícímu učiteli s řešením problémů spojených s výukou integrovaných žáků.

5.3 Belgie – francouzská komunita

Integrační politika pro vlámskou komunitu platí i pro frankofonní část Belgie. Rozdílný je systém speciálního vzdělávání. To je zajišťováno osmi typy speciálních škol, které působí v odděleném vzdělávacím systému. Navštěvují je žáci, kteří se nemohou vzdělávat v základních školách hlavního vzdělávacího proudu.

Zákon o integraci, který byl v Belgii přijat v roce 1986, vymezil dva modely integrace. Žákům s tělesným postižením, nevidomým a neslyšícím musí být umožněno vzdělávat se v běžných základních školách, být v nich zapsáni a získat z této školy vysvědčení. Každému integrovanému žákovi přísluší výuka prováděná speciálním pedagogem ze speciální školy pro daný typ zdravotního postižení v rozsahu čtyř vyučovacích hodin týdně.

Druhý typ integrace se týká všech ostatních typů zdravotního postižení. Žák zůstává žákem speciální školy a je vzděláván buď plně anebo částečně v běžné základní škole za pomoci kmenové speciální školy. Povinností integrující školy je přizpůsobit výuku potřebám a schopnostem žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.

5.4 Dánsko

Zákon o základních a nižších středních školách vešel v platnost v roce 1994 a byl třetí etapou rozsáhlé reformy organizace a obsahu vzdělávání na těchto typech škol. Základním principem dánské vzdělávací politiky je poskytnout každému dítěti staršímu pěti nebo šesti let stejný přístup k výchově a vzdělávání. Každý žák má právo na takovou výuku, která je přizpůsobena jeho situaci, individuálním možnostem a schopnostem.

Ucelená koncepce, která mj. spočívá v interaktivním provázání jednotlivých předmětů s výukou interdisciplinárních témat a okruhů, umožňuje žákům bez ohledu na dosahované vyučovací schopnosti a výsledky navštěvovat 1. až 9. ročník se stejnou skupinou žáků.

Zákon z roku 1994 uvádí současně směrnice, které podporují vývoj žáka se speciálními vzdělávacími potřebami ve speciálním vzdělávání a v další speciálně pedagogické péči.

Dánská vláda stanovila zákonnou normou pravidla, cíle a rámec vzdělávání; odpovědnost za vzdělávání mají školské orgány na místní úrovni.

5.5 Anglie a Wales

Zabezpečování speciálně vzdělávací péče je zakotveno v zákonech o vzdělávání z let 1981, 1993 a 1996. Na základě těchto zákonů se předpokládá, že žák se zdravotním postižením bude navštěvovat základní školu hlavního vzdělávacího proudu pouze v případě, že je škola schopna při efektivním a hospodárném využívání finančních prostředků poskytnout žákovi příslušnou speciálně pedagogickou péči s ohledem na jeho postižení. Předpokladem je zajistit odpovídající péči ostatním žákům a bude-li tím i vyhověno přání rodičů. Zařazení do speciální školy následuje většinou až po neúspěšném zařazení žáka do základní školy hlavního vzdělávacího proudu.

Zákon o vzdělávací reformě z roku 1988 vytvořil podmínky pro integraci zejména tím, že bylo vypracováno národní kurikulum tak, aby vyhovovalo všem žákům bez ohledu na jejich vzdělávací problémy. Významnou skutečností byla změna ve způsobu financování školství, kdy většina rozpočtových prostředků byla převedena na školy, které je mohly podle zákonem stanovených podmínek použít. Zmenšil se vliv oblastních orgánů na realizaci vzdělávací politiky školy, neboť školám byl dán vyšší stupeň samostatnosti.

5.6 Řecko

Legislativní opatření pro oblast speciálního vzdělávání podporují široký rozvoj integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu, jehož součástí je integrální a organické vzdělávání. Výuka je zabezpečována speciálními pedagogy v integračních třídách v běžných základních školách.

Hlavním integračním nástrojem k úspěšné integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do tříd hlavního vzdělávacího proudu je vypracování individuálních vzdělávacích programů se stanovením krátkodobých i dlouhodobých cílů.

Ministerstvo školství podporuje dlouhodobé zapojení speciálních škol do procesu integrace. Umístění běžné základní i speciální školy v jedné budově umožňuje z hlediska kurikula realizovat program částečné integrace. Úplná integrace může probíhat z pohledu sociálního a na základě vzájemné akceptace.

5.7 Itálie

V letech 1976 a 1977 byla přijata dvě legislativní opatření, která odstartovala plnou integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Od této doby se progresivně tento záměr vyvíjí. Svou oporu našel záměr v roce 1992, kdy italská vláda přijala zákon, který plně podpořil prosazování práv žáků se zdravotním postižením.

Zařazení žáka do hlavního vzdělávacího proudu vyžaduje redukci počtu žáků ve třídě. Důležitější než věk je úroveň rozumových schopností zdravotně postiženého žáka a kurikulum je přizpůsobeno jeho individuálním schopnostem.

Tvorba individuálních vzdělávacích programů a dalších aktivit týkajících se integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se projednává za spolupráce členů poradního sboru s místními orgány a s orgány zdravotní péče.

5.8 Norsko

Cíle a rámec vzdělávání stanovuje vláda; národní standard je zajišťován legislativou a národním kurikulem. Prostřednictvím Národního úřadu pro vzdělávání, který sídlí v každém kraji, je vykonávána vzdělávací politika vlády. Úřady plní funkci odvolacího orgánu při rozhodování o záležitostech žáků a disponují řadou pravomocí.

Od roku 1975 nebyla přijata legislativa, která by upravovala oblast integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zákon o základním a nižším středním vzdělávání umožňuje žákům docházku do školy v místě bydliště bez ohledu na jejich schopnosti. Žáci mají právo na výuku v běžné základní škole nebo mimo ni. Hlavním základem norské

integrační politiky je vzdělávat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v hlavním vzdělávacím proudu v souladu s principy integrace, participace a decentralizace.

Od roku 1991 probíhala v Norsku reorganizace speciálního školství s cílem změnit koncepci vzdělávání založenou na speciálních školách na systém, ve kterém bude uplatňována plná integrace zdravotně postižených žáků.

Výsledkem byla skutečnost, že dvacet speciálních škol s národní působností se změnilo na specializovaná odborná centra.

6 Financování speciálního vzdělávání v zemích Evropské unie

System financování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je v zemích Evropské unie založen na financování žáka nebo na financování školy; tvoří významnou roli při koncepci, tak pro speciálně pedagogickou činnost. Ukázalo se, že existuje zřetelná souvislost mezi systémem financování a mírou vstřícnosti a vůle zařazovat žáky se zdravotním postižením do hlavního vzdělávacího proudu. Pokud je uplatňován systém financování školy, je zařazení žáka do speciální školy pro školu finančně výhodnější. Důsledkem je skutečnost, že žákům se speciálními vzdělávacími potřebami není věnována dostatečná pozornost a podpora při možnosti návštěvy základní školy v hlavním vzdělávacím proudu. Tento způsob financování následně zvýhodňuje segregaci žáků se zdravotním postižením a školy hlavního vzdělávacího proudu od integrace odrazuje.

7 Shrnutí

Z výsledků vyplývá, že v oblasti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami došlo v řadě zemí Evropské unie k zásadním legislativním změnám. V některých zemích probíhá proces integrace trvale bez výrazných změn (např. v Itálii, Norsku, Švédsku a Dánsku). V jiných zemích naopak došlo k významnému vývoji integrace žáků se zdravotním postižením, které definují systém speciálního vzdělávání jako odborné metodické zázemí, které slouží školám hlavního vzdělávacího proudu. Tento trend byl zaznamenán v rostoucím počtu evropských zemí (např. Německo, Finsko, Řecko a Portugalsko).

Legislativně bylo ošetřeno právo rodičů na výběr formy vzdělávání jejich dětí v Rakousku, Nizozemí, v Anglii a Walesu. Byl vypracován společný legislativní rámec v zemích, kde bylo odděleno speciální vzdělávání od vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu. Integrace jako přirozená a první alternativa při vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je chápána např. ve Francii nebo Finsku.

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je v evropských zemích zajišťováno rozličnými formami. Ve všech zemích je již realizována koncepce, která umožňuje integrační nebo inkluzivní vzdělávání žáků se zdravotním postižením v hlavním vzdělávacím proudu.

Překážky integrace lze najít v různých aspektech, které souvisejí s realizací politiky, vzděláváním nebo které se týkají pedagogických pracovníků, žáků, organizace výuky apod. Nejčastěji uváděnou překážkou při integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v jednotlivých zemích Evropské unie byl nastavený systém financování. Odpovídající financování je důležitým faktorem, který brzdí nebo umožňuje praktické uskutečňování integrace. Dalším podstatným faktorem je decentralizace zabezpečování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, která byla podnětem k legislativním úpravám např. ve Finsku, Anglii a Walesu a v Nizozemí.

Odpovědnost vlád zemí Evropské unie za oblast speciálního vzdělávání přísluší ve většině těchto zemí ministerstvu školství nebo jiným školským orgánům. V některých zemích je odpovědnost za vzdělávání zdravotně postižených žáků přenesena na jiná ministerstva, zejména zdravotnictví a sociálních věcí. Tato ministerstva vystupují i jako zřizovatelé některých speciálních škol.

Trend decentralizace odpovědnosti za vzdělávání zdravotně postižených žáků umožňuje lépe se přizpůsobovat regionálním podmínkám. Přenesení odpovědnosti na regionální činitele a ředitele škol je vnímáno jako faktor, který proces integrace zkvalitňuje.

8 Přehled současného stavu integrační politiky v České republice

V České republice probíhající procesy podporující úsilí o rovné příležitosti a o odstranění překážek, které brání rozvoji každého jedince, včetně žáků se zdravotním

postižením. Vedle rozvinuté a poměrně husté sítě speciálních škol je postupně podporována a rozvíjena integrace žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního proudu vzdělávání. Řešení podmínek vzdělávání v rámci těchto dvou základních směrů se stalo jedním ze základních úkolů současnosti.

9 Zásadní dokumenty koncepce státní politiky vůči občanům zdravotně postiženým

10 Národní plán vyrovnání příležitostí pro občany se zdravotním postižením

Národní plán vyrovnání příležitostí pro občany se zdravotním postižením byl schválen usnesením vlády České republiky dne 14. dubna 1998 a je považován za státní koncepci podpory lidí se zdravotním postižením. Respektuje pojetí Standardních pravidel OSN pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením.

Národní plán byl předložen Vládním výborem pro zdravotně postižené občany, který je stálým koordinačním, iniciativním a poradním orgánem vlády České republiky pro problematiku podpory zdravotně postižených občanů. Výbor vznikl v roce 1991 a zabývá se problémy, které nemůže samostatně řešit jediný resort. Za dobu své existence se výbor stal přirozeným centre,, ve kterém se setkávají státní orgány s nestátní neziskovou sférou – organizacemi zdravotně postižených.

11 Národní program rozvoje vzdělávání v České republice

Principy rozvoje vzdělávání a konkrétní cíle dalšího rozvoje vzdělávacích systémů v zemích Evropské unie, které stanovil v březnu 2000 Lisabonský summit, jsou plně zohledněny v Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílé knize). Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy byl připravován v roce 2000 a vládou České republiky přijat v únoru 2001.

Bílá kniha definuje cíle vzdělávání a formuluje principy vzdělávací politiky. Vytyčila šest hlavních strategických linií rozvoje, které byly rozpracovány do Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky a staly se východiskem pro zpracování zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

V oblasti speciálního školství se stěžejní cíle prioritně dotýkají odstraňování segregovaného vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich integrace do běžného vzdělávacího proudu.

Právní úprava platná od 1. ledna 2005, kdy nabyl účinnosti zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), nově pojímá vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zejména uplatněním jejich práva na vzdělávání pomocí specifických forem a metod a vytvořením zvláštních podmínek, které jejich vzdělávání umožní. Rozlišují se speciální vzdělávací potřeby žáků zdravotně postižených, zdravotně znevýhodněných a sociálně znevýhodněných.

Výraznou změnou je zrušení právního vymezení samostatných druhů speciálních škol, s výjimkou základní školy speciální (pomocné školy), a nastavená podpora propojení speciálního školství se školami běžného vzdělávacího proudu. Nově je v zásadách a cílech vzdělávání zakotvena povinnost zohledňovat vzdělávací potřeby jedince, tedy i jedince se speciálními vzdělávacími potřebami, které jsou zajišťovány školským poradenským zařízením. Povinnost zřizovat školská zařízení, zejména speciálně pedagogická centra, která účelově poskytují školské služby výhradně žákům se zdravotním postižením, je zákonem dána krajům.

Nově je zákonem umožněno řediteli školy zřídit funkci asistenta pedagoga ve třídě nebo studijní skupině, ve která se vzdělává zdravotně postižený žák. Souhlas se zřízením této pozice uděluje krajský úřad na základě žádosti školy a po vyjádření školského poradenského zařízení.

12 Střednědobá koncepce státní politiky vůči občanům se zdravotním postižením

Střednědobá koncepce státní politiky vůči občanům se zdravotním postižením na období 2006-2009 byla vládou České republiky schválena v roce 2004. Vychází z cílů a úkolů Národního plánu vyrovnání příležitostí pro občany se zdravotním postižením včetně její provázanosti na realizaci konkrétních opatření ve vzdělávání a školství.

13 Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006-2009

Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006-2009 byl přijat vládou České republiky v roce 2005. Vzdělávání a školství je první oblastí, kterou se dokument zabývá. Stěžejním cílem vzdělávání občanů se zdravotním postižením zůstává zajištění rovného přístupu ke vzdělání, který v sobě zahrnuje i prvky odstraňování minulých chyb. Zařazování žáků do hlavního vzdělávacího proudu je vnímáno jako důležitý faktor prevence sociálního vyloučení.

Cílový stav je rozpracován do konkrétně formulovaných opatření, kterých se má dosáhnout, s návrhem termínu plnění a uvedením hrubého odhadu finančních prostředků nutných k jejich realizaci .

14 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR na základě § 9 a § 185 odst. 4 zák. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších změn, zpracovalo v roce 2005 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky. Posuzuje změny v rozvoji společnosti a jejich vliv na vzdělávání a vyhodnocuje úkoly stanovené Dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR 2002.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2005 byl projednán s příslušnými ústředními odborovými orgány, organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností a s kraji, schválen vládou a předložen Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu k projednání.

Dlouhodobý záměr ČR 2005 byl vypracován pro celý systém regionální vzdělávací soustavy České republiky bez rozdílu jednotlivých zřizovatelů škol a školských zařízení. V návaznosti na koncepční dokumenty státu definuje hlavní cíle a vymezuje okruh šesti strategických priorit:

- 1) Zkvalitnění a modernizace vzdělávání (kurikulární reforma).
- 2) Zajišťování kvality, monitorování a hodnocení výsledků vzdělávání.
- 3) Zajišťování rovnosti příležitostí ke vzdělávání.

- 4) Rozvoj integrovaného systému poradenství ve školství.
- 5) Zvyšování profesionality a společenského postavení pedagogických pracovníků.
- 6) Podpora dalšího vzdělávání.

Základní strategické cíle státní vzdělávací politiky navazují na Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR 2002.

Nově je zařazen strategický směr Zajišťování rovnosti příležitostí ke vzdělávání, který mj. definuje postup dalších prací v oblasti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Ten spočívá v průběžné podpoře spolupráce mezi speciálními školami a školami hlavního vzdělávacího proudu při uplatňování pedagogických metod, postupů a výměny zkušeností při začleňování žáků se zdravotním postižením do běžných základních škol. Konečným cílem nově zařazeného směru je umožnit každému jedinci bez ohledu na druh znevýhodnění rovný přístup k maximálně možnému vzdělání, které má bezprostřední vliv na jeho uplatnění na trhu práce.

Dalším cílem v rámci sjednocení přístupů k integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je vypracování metodiky jednotlivých úrovní integrace. Mezi zásadní úkoly náleží průběžná transformace vybraných speciálních škol v podpůrná odborná vzdělávací centra, která budou mimo vzdělávání žáků se závažnými formami zdravotního postižení zajišťovat další metodické činnosti pro učitele běžných základních škol, speciální pedagogy a rodiče.

Součástí každého strategického směru je přehled rozvojových programů a projektů, které budou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR vyhlášeny na podporu řešení a zavádění úkolů stanovených v prioritních směrech s uvedením orientační potřeby finančních prostředků.

Okruh šesti vymezených strategických priorit a rozvojových programů na jejich podporu je v příštím období realizovatelný a předpokládá se jejich kombinované financování jak ze státního rozpočtu kapitoly 333 MŠMT, tak z Evropského sociálního fondu.

15 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy kraje

Zpracování dlouhodobého záměru České republiky i kraje vzájemně navazuje postupem, obsahem i strukturou a tím tvoří propojený mechanismus. Na realizaci vzdělávacího systému jako celku měl vliv přechod od centralizovaného způsobu řízení vzdělávání k spolurozhodování uskutečněném v rámci reformy veřejné správy. Převážná většina zřizovatelských pravomocí byla přenesena na samosprávné orgány a byly posíleny pravomoci ředitele školy. Termíny předkládání záměrů jsou harmonizovány s již existujícími dlouhodobými záměry před nabytím účinnosti zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Obsah Dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy čtrnácti krajů zpracovaných v roce 2005 upravuje vyhl. MŠMT č. 15/2004 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy, a navazuje na již existující dokumenty. Jedním z realizačních směrů rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy je hledisko vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Žáky se speciálními vzdělávacími potřebami podle § 16 zák. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších změn (školský zákon) jsou osoby se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy na úrovni jednotlivých krajů stanovuje další koncepci vzdělávání s ohledem na specifické podmínky v kraji. Je důležitým nástrojem řízení vzdělávací soustavy v České republice. Navazuje na prioritní úkoly uvedené v Dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky z roku 2002. Dlouhodobý záměr na úrovni kraje v přenesené působnosti má postihnout v daném regionu všechny oblasti vzdělávání a školských služeb včetně škol a školských zařízení zřizovaných obcemi nebo svazky obcí a soukromými a církevními zřizovateli.

Z dlouhodobých záměrů čtrnácti krajů České republiky na léta 2006 až 2010 budou dále uváděny priority, cíle a úkoly při realizaci vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a tím respektovat v roce 2005 nově stanovený strategický směr s názvem: „Zajišťování rovnosti příležitostí ke vzdělávání“. Směr sleduje podporu

integrace zdravotně postižených žáků do hlavního vzdělávacího proudu. Konečným cílem nově zařazeného směru je umožnit každému jedinci, bez ohledu na druh znevýhodnění, rovný přístup k maximálně možnému vzdělání, které má bezprostřední vliv na jeho uplatnění na trhu práce.

15.1 Hlavní město Praha

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy hl. m. Prahy z roku 2003 zařadil do podpory zvyšování kvality vzdělávání na základních školách mj. integraci zdravotně postižených žáků do běžných tříd a škol. V roce 2003 byl jedním z vyhlášených grantových programů program na podporu výchovy a vzdělávání dětí s autismem a specifickými poruchami chování a učení.

V roce 2004 byl vyhlášen program na podporu osobní asistence pro zdravotně postižené děti a žáky integrované mj. do základních škol běžného typu a v roce 2005 mezi grantovou politikou byl uveden program na podporu integrace dětí a žáků se specifickými vzdělávacími potřebami.

Integrovaní žáci mnohdy vytvářejí specializované skupiny, kde s nimi pracují speciální pedagogové nebo asistenti pedagoga, kteří postupují ve výuce podle individuálních vzdělávacích plánů.

Mezi hlavní záměry ke zvyšování kvality vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v hl. m. Praze na následující období je umožnit alternativnost volby vzdělávací cesty pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a zabezpečení rovného přístupu ke vzdělávání. Proto je nezbytná podpora integrace všude tam, kde je s ohledem na charakter postižení a možnost zajištění odpovídajících podmínek možná a vhodná. Záměrem kraje je řešit tuto problematiku systémově.

Základní podmínkou činnosti celého poradenského systému je nejen dostupnost poskytovaných služeb, ale i vysoká efektivita a koordinovaná činnost všech jeho součástí, stejně jako otevřenost pro spolupráci se státními poradenskými institucemi jiných resortů, s nestátními neziskovými organizacemi i s odborníky, kteří působí v této sféře v rámci soukromého sektoru.

V zájmu optimálního zhodnocení současného stavu poradenského systému je konstatováno, že se mj. zcela nedaří sjednotit metodickou činnost v jednotlivých oblastech s důrazem na pomoc poradenským pracovníkům ve školách a nastavit metodiku financování poradenských subjektů s vyloučením možnosti vzniku nedůvodných diferencí u identických zařízení.

Na druhou stranu rozvoj v oblasti pedagogicko-psychologického poradenství a další rozvoj sítě poradenských služeb umožňuje poskytování poradenských služeb i jinými subjekty, které dosud neměly vliv na oblast poradenské péče na území hl. m. Prahy. V praxi to znamená, že pražské základní a střední školy rozšiřují své poradenské služby. Některé ze stávajících poradenských služeb jsou tak poskytovány duplicitně (školská poradenská pracoviště a centra integrované podpory).

Pro oblast vzdělávání a školství bylo přijato opatření využívat prostřednictvím ustanovených center integrované podpory stávající kapacity škol určených pro žáky se zdravotním postižením ke koordinaci metodických, poradenských, diagnostických a speciálně pedagogických aktivit z oblasti speciálního vzdělávání s pedagogy škol hlavního vzdělávacího proudu. MŠMT v této souvislosti připravilo projekt Centra integrované podpory. Od r. 2006 bude probíhat na některých pražských školách jeho ověřování.

15.2 Středočeský kraj

Mezi strategické záměry kraje do roku 2010 patří podpora racionální integrace žáků se zdravotním postižením do běžných škol při respektování nových legislativních podmínek speciálního vzdělávání.

Proces integrace žáků se zdravotním postižením do běžných základních škol si vyžádá potřebné změny financování cílené ke zvýšení motivace základních škol tyto žáky integrovat. Nová legislativní situace v oblasti bývalých zvláštních škol, nyní základních škol praktických, dává značný integrační impuls, který může racionální integrační proces v řadě obcí urychlit.

Vytvoření podmínek pro efektivní dlouhodobou či trvalou kompenzaci zdravotních znevýhodnění žáků při získání vzdělání bude kraj realizovat především podporou

skupinové integrace zdravotně znevýhodněných žáků do běžných škol a tříd. Za tím účelem bude zejména zvyšována motivace a zájem škol hlavního vzdělávacího proudu a vytvářeny vhodné podmínky (včetně integrace bývalých zvláštních škol a jejich žáků do základních škol). Nadále bude trvat racionální podpora integrace žáků se zdravotním postižením do běžných škol a podporovány strategické záměry respektující nové legislativní podmínky v oblasti speciálního školství.

V návaznosti na legislativní změny je cílem kraje vytvořit ve spolupráci se zřizovateli základních škol podmínky, které usnadní skupinovou nebo individuální integraci žáků bývalých zvláštních škol do běžných základních škol v závislosti na konkrétních podmínkách v dané lokalitě i na předmětných školách.

Při integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami bude kraj vždy respektovat právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, a zároveň potřeby, možnosti a podmínky školy.

Kraj je připraven v zájmu realizace tohoto záměru na základě diskuse s představiteli obecních samospráv přistoupit k organizační a finanční podpoře škol, které se budou podílet na procesu integrace žáků bývalých zvláštních škol.

Kraj hodlá nadále podporovat proces skupinové i individuální integrace žáků se zdravotním postižením do běžných škol, a to cestou motivace základních a středních škol nepřímými prostředky, tj. zejména cestou finančních pobídek (mj. zřízením funkce asistenta pedagoga). Kraj tento záměr zohlední při přípravě metodiky rozpisu rozpočtu přímých i nepřímých výdajů s cílem postupně snižovat rozdíly v jednotkových výdajích na žáka speciální školy a žáka skupinově či individuálně integrovaného do školy běžné.

Vedle podpory integrace bude kraj v zájmu zkvalitnění vzdělávání žáků s těžkým a hlubokým mentálním postižením a žáků se souběžným postižením více vadami věnovat pozornost rozvoji základních škol speciálních. Zvažovanými cestami jsou využití kapacit základních škol praktických pro potřeby základních škol speciálních a případné vytvoření odloučených pracovišť těchto škol v ústavech sociální péče. Podpora integrace dětí s těžkým mentálním postižením do základních škol praktických bude směřovat do oblastí, kde jsou ústavy sociální péče a není dostatek kapacit základních škol speciálních.

Zároveň kraj bude iniciovat přípravu projektů škol, popř. skupin škol, směřujících ke zlepšení podmínek pro vzdělávání žáků se zdravotním postižením, s předpokladem

jejich financování z prostředků ESF (OP RLZ, Priorita 3: Rozvoj celoživotního učení; Opatření 3.1: Zkvalitňování vzdělávání ve školách a školských zařízeních a rozvoj podpůrných systémů ve vzdělávání), popř. dalších evropských programů. Kraj podpoří aktivní přístup škol zejména zprostředkováním odborné konzultační a poradenské podpory škol při přípravě projektu, popř. zprostředkováním komunikace s případnými partnery projektů.

15.3 Jihočeský kraj

Úkolem pro nadcházející období v souladu s trendy společných pro členské státy Evropské unie je nadále podporovat poskytování poradenských služeb a spolupráci středisek rané péče se speciálně pedagogickými centry a vyřešit otázku financování primární péče po dohodě resortů MŠMT s MPSV a MZ, která tuto oblast podporují systémem vyhlašovaných grantů.

Ve školách samostatně zřízených pro žáky se speciálními potřebami se vzdělávají žáci, jejichž stupeň tělesného, smyslového, mentálního, případně kombinovaného postižení je natolik závažný, že neumožňuje zařazení do běžných škol.

Daří se naplňovat právo na vzdělávání žáků v minulosti osvobozených od povinné školní docházky využíváním schváleného „Rehabilitačního vzdělávacího programu pomocné školy“. Speciální školy spolu se speciálně pedagogickými centry budou postupně plnit funkci odborných center s materiálním zázemím pro podporu integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu.

Kraj bude pokračovat v zajišťování vzdělávání dětí s lékařskou diagnózou autismus podporou vzniku autistických tříd při speciálních školách a školských zařízeních. Pozornost bude soustředit i na včasné rozpoznání potřebnosti speciálně pedagogické péče, její efektivní zahájení s využitím všech dostupných a vhodných prostředků.

Speciální školy budou plnit funkci pilotních škol, ověřujících nové modely vzdělávání zdravotně postižených žáků a poskytujících informaci o této předmětové oblasti. Počet speciálních škol bude závislý na demografickém vývoji a na potřebách žáků této cílové populace. Počty žáků ve speciálních školách a školských zařízeních se snižují v důsledku včasné rané péče, kdy je možné postižení lépe kompenzovat, a také v důsledku

zvýšené snahy o integraci dětí s postižením do škol běžného typu, a to především na žádost rodičů nebo z důvodu dopravní nedosažitelnosti speciální školy.

Integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol se v podmínkách Jihočeského kraje setkala s širokým přijetím v rovině teoretické. V rovině praktické však naráží na překážky, zejména na setrvačnost přístupu a myšlení pedagogů; a v nedostatečné provázanosti sociálních služeb se službami pedagogickými (osobní asistence, pedagogická asistence).

Výběr odpovídající formy vzdělávání je realizován na doporučení odborníků speciálně pedagogických center a pedagogicko-psychologických poraden se zřetelem ke stanovisku zákonných zástupců dítěte a s jejich písemným souhlasem. V současné době se s integrací žáků kraj setkává především v základních školách, ve středních školách je spíše ojedinělým jevem.

Prosazování politiky integrace znamená mimo úpravy legislativy zejména úpravu způsobu financování škol – financování se musí odvíjet od žáka a nutného zajištění jeho vzdělávacích potřeb, což není vždy plně ze státního rozpočtu zajištěno, především s ohledem na stanovená podpůrná opatření.

V rámci přibližování našeho vzdělávacího systému ke standardům zemí EU bude Jihočeský kraj akcentovat vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách běžného typu a podporovat součinnost školy a rodiny, posilovat úlohu rodičů jako významných partnerů pedagogů při vzdělávání a výchově. V rámci dalšího vzdělávání se jak zaměří na vytváření vzdělávacích programů z oblasti speciální pedagogiky a na způsoby jejich uplatňování v průběhu výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Bude podporovat otevřenost školního prostředí a spolupráci odborníků z jiných resortů (pediatr, neurolog, rehabilitační pracovník, psychoterapeut...) v rámci diagnostiky i vzdělávacího procesu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami;

Na krajské úrovni bude průběžně aktualizovat nabídku vzdělávacích možností žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a rekonstruovat síť škol s ohledem na demografický vývoj, potřeby na trhu práce a vzdělávaných dětí a na dopravní obslužnost.

15.4 Plzeňský kraj

Plzeňský kraj v oblasti speciálního vzdělávání podporuje účelnou integraci žáků se zdravotním i mentálním postižením do běžných základních škol s důrazem na vzdělávání i těžce mentálně postižených žáků, kteří byli dříve osvobozováni od povinné školní docházky. Zároveň umožňuje integraci žáků ve školách pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami určených žákům s jiným stupněm či typem postižení. Na integraci zdravotně postižených žáků se podílejí pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra, která doporučují formu integrace žáka, potřebnost asistenta pedagoga či materiálního vybavení.

Při základních školách pro smyslově postižené žáky pracují speciálně pedagogická centra, která zabezpečují speciálně pedagogickou péči i v kraji Karlovarském, kde tato zařízení neexistují. Speciální pedagogická centra se stávají metodickými středisky, poskytují odbornou pomoc zejména dětem, žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami, jejich rodičům a pedagogům.

Mezi strategické cíle rozvoje speciálního vzdělávání v kraji je zařazen úkol podporovat integraci dětí s autismem, případně na základě potřeb vytvořit třídy pro žáky s autismem a autistickými rysy.

Zvýšená ekonomická náročnost při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se projevila i v návaznosti na zrušení zákona o civilní službě. Mladí muži na náhradní vojenské službě často působili na školách jako asistenti pedagoga nebo asistenti žáka.

15.5 Karlovarský kraj

V kraji nabývá na významu vytváření podmínek pro integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžného vzdělávacího proudu. Zaměří se mj. na podporu využívání činností asistenta pedagoga při vzdělávání žáků se zdravotním postižením.

Vzhledem k sociálnímu složení obyvatelstva bude zvýšená pozornost věnována vzdělávání a podpoře integrace romské komunity.

15.6 Ústecký kraj

Mezi hlavní směry rozvoje vzdělávací soustavy v kraji byl zařazen cíl, který je zaměřen na rozšíření integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol hlavního vzdělávacího proudu. Ve spolupráci s ostatními zřizovateli škol, zejména s obcemi, zřizovat podle finančních možností při základních školách třídy pro žáky se zdravotním postižením. V souladu se vzdělávacími potřebami žáků a s rozpočtovými možnostmi bude podporován vznik pracovních míst pro asistenty pedagoga.

Hlavním trendem by měla být integrace žáků s menším rozsahem speciálních vzdělávacích potřeb do běžných základních škol.

Nedostatečná kapacita speciálního školství by měla být v širší míře kompenzována zvyšováním podílu integrovaných žáků v základních školách běžného typu.

V roce 2005 předkládaly školy a školská zařízení Ústeckého kraje projekty o finanční podporu z Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů v rámci grantového schématu v Opatření 3.1 Zkvalitňování vzdělávání ve školách a školských zařízeních a rozvoj podpůrných systémů ve vzdělávání. Cílem je vytvořit a realizovat programy integrace znevýhodněných žáků a studentů do výuky v běžných třídách.

15.7 Liberecký kraj

Kraj si vytýčil jako prioritu základního vzdělávání zapojení co největšího počtu žáků ve věku povinné školní docházky do vzdělávání v běžném vzdělávacím proudu při současné integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd, a to přizpůsobením kurikula, individuální integrací, kvalitními individuálními plány a příp. zřizováním speciálních a specializovaných tříd. V souladu s tímto cílem bude podporováno účelné rozšíření možnosti využívání pedagogické asistence při vzdělávání žáků.

Liberecký kraj se při zajišťování rovnosti příležitostí ke vzdělávání v oblasti speciální péče mj. zaměří na optimalizaci sítě speciálního školství, zejména přípravných ročníků, základních škol praktických a speciálních škol a sítě speciálních tříd v základních školách poskytujících péči o žáky se specifickými poruchami učení a chování.

Pozornost bude také věnovat zpřístupnění a podpoře vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením, resp. kombinovanými vadami, dosud osvobozených od povinné školní docházky, a soustředění péče o tyto žáky především do speciálních základních škol.

Předpokladem realizace těchto cílů je užší propojení spolupráce jednotlivých odborů krajského úřadu v oblasti školství, zdravotnictví a sociální péče.

15.8 Královéhradecký kraj

Královéhradecký kraj bude podporovat individuální integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd základních škol, které mají zabezpečené speciálně pedagogické a psychologické služby a vytvořené požadované podmínky včetně materiálního zázemí, zejména zajištění asistenta pedagoga.

Další priorita kraje spočívá v podpoře spolupráce všech typů škol, které mají integrované zdravotně postižené žáky, s poradenským systémem tak, aby docházelo k bezproblémové integraci žáků do vzdělávacího systému. Prostřednictvím Komise pro koordinaci poradenských služeb zajistí poskytování metodického a informačního servisu pro oblast speciálního vzdělávání.

Bude i nadále sledována naplněnost speciálních škol s cílem řešit špatně naplňované, a proto obtížně financované speciální školy. Kraj nebude rozšiřovat počet speciálních škol, ale dá přednost integraci postižených žáků do běžných základních škol.

15.9 Pardubický kraj

V oblasti speciálního školství si kraj stanovil několik cílů, mezi které patří zejména podpora individuální integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných typů škol s ohledem na charakter postižení a možnost zajistit příslušné podmínky vzdělávání. Dále postupně vytvářet propojení systému péče o integrované žáky ve školách hlavního vzdělávacího proudu se systémem poradenství a sociálních služeb v kraji ve smyslu včasného a správného zařazení zdravotně postižených žáků do vzdělávacího systému se souběžným zabezpečením plné péče.

Dlouhodobým sledováním naplněnosti speciálních škol bude kraj sledovat záměr případné optimalizace sítě škol tak, aby byl zachován potřebný počet speciálních škol v kraji.

Proces individuální integrace žáků do škol v praxi naráží stále na setrvačnost v přístupu a myšlení pedagogů, nedostatečnou přípravu pedagogů v oblasti speciální pedagogiky, psychologie a pedagogicko psychologického poradenství a chybějící provázanost výchovně vzdělávacího procesu se službami sociálními.

15.10 Vysočina

V návaznosti na evropský trend bude kraj uplatňovat vnitřní diferenciaci a individualizaci vzdělávání s ohledem na specifické potřeby žáků za účelem využití jejich intelektuálního potenciálu. Podpora integrace zdravotně postižených žáků do běžných tříd napomáhá do budoucna integritě ve společnosti, která je důležitá především pro české školství s ohledem na vysokou selektivnost v českém vzdělávacím systému.

Směr bude realizován vytvářením podmínek pro vzdělávání dětí a žáků se zdravotním handicapem a následnou podporou individuální nebo skupinové integrace. Kraj bude pokračovat ve vytváření podmínek pro města a obce k převzetí vzdělávací činnosti dětí a žáků se zdravotním postižením. Stávající programy podpory kraj doplní o systémovou podporu na provozní náklady měst a obcí, které zabezpečují vzdělávání dětí a žáků s těžšími formami zdravotního handicapu v základních školách speciálních, speciálních třídách nebo individuálně. Současně bude postupně podporovat odstraňování bariér ve školách; přednostně tam, kde se vzdělávají nebo budou vzdělávat žáci s omezením pohybu.

Za účelem zajišťování rovnosti přístupu ke vzdělávání vznikly Zásady Zastupitelstva kraje Vysočina pro tvorbu a používání souborů učebních a kompenzačních pomůcek pro individuálně integrované děti, žáky a studenty se zdravotním postižením včetně vyčlenění finančních prostředků na zakoupení učebních a kompenzačních pomůcek školám bez rozdílu zřizovatele (1 mil. Kč na rok - v roce 2005 bylo vybaveno 58 škol).

15.11 Jihomoravský kraj

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami probíhá formou individuální nebo skupinové integrace žáků v běžných základních školách a ve školách samostatně zřízených pro žáky se zdravotním postižením, zejména pro žáky s těžkým

mentálním a kombinovaným postižením. Nejpočetnější skupinu integrovaných tvoří žáci s poruchami učení. Integrace žáků se smyslovým a tělesným postižením často není vhodná pro těžší formy, protože není možné v běžném vzdělávacím proudu zabezpečit všechny vzdělávací potřeby žáků s takovým postižením.

V kraji dochází k nárůstu počtu žáků s psychiatrickou diagnózou, s neurologickou diagnózou, k níž se často váží poruchy učení, chování, pozornosti, a také přibývá dětí s hyperaktivním syndromem. Stále častěji se vyskytují problémy u žáků bez diagnostikovaných organických poruch jako důsledky negativních dopadů současné krize rodiny a vztahů v ní či negativa způsobená nízkým ekonomickým a sociálním statutem. Důsledkem takového stavu je stále vyšší procento žáků, kteří mají problémy s absolvováním povinné školní docházky.

Podpora integrace v Jihomoravském kraji bude v příštím období spočívat v podpoře všech zdravotně postižených žáků s ohledem na charakter jejich postižení a možnosti zajištění vzdělávacích podmínek ve škole hlavního vzdělávacího proudu. Dále v poskytování finančních prostředků v rámci možností disponibilních zdrojů k zabezpečení individuálních vzdělávacích programů a v případě nutnosti také k zabezpečení pedagogické asistence. Při podpoře integrace žáků bude kraj v konkrétních školách sledovat optimální připravenost škol, aby byly zabezpečeny podmínky vzdělávání zdravotně postižených žáků.

S narůstajícími nároky na odbornou a materiální připravenost škol hlavního vzdělávacího proudu souvisí i zvýšená potřeba asistence jak pro žáky integrované, tak pro žáky speciálních škol. Proto je třeba dořešit trvající nejasnosti ohledně financování této péče mezi Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, Ministerstvem zdravotnictví ČR a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Ze speciálně pedagogických center v Jihomoravském kraji se vytvářejí vysoce specializovaná pracoviště s odborným zázemím speciálních pedagogů a poradenských pracovníků. Současně se v nich zavádí nové způsoby vzdělávání jednak v rámci vlastních inovací a jednak aplikací výsledků spolupráce se zahraničím. Speciální školy v kraji se postupně transformují, stávají se rovněž odbornými centry a postupně dotvářejí odborné a materiální zázemí na podporu integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžného proudu vzdělávání.

15.12 Olomoucký kraj

Olomoucký kraj v souladu s Krajským plánem vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením podporuje integraci zdravotně postižených žáků, a to zejména v oblasti individuální integrace. Mezi nové střednědobé záměry vzdělávání zařadil specifikaci podmínek, za kterých bude integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v konkrétních podmínkách běžných škol a konkrétních možností rodin potřebných žáků k takovému řešení reálná.

Ukazateli ke sledování dosaženého stavu bude počet bezbariérových škol, naplněnost jednotlivých typů škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, počet učitelů základních škol zajišťujících reedukační péči o žáky se zdravotním postižením, se zaměřením na žáky se specifickými poruchami učení, a podíl počtu asistentů pedagoga na celkový počet integrovaných žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

15.13 Zlínský kraj

Z analýzy dosaženého stavu vyplývá, že v kraji došlo k výraznému snížení individuálně integrovaných zdravotně postižených žáků. Velmi nevyrovnaně je zastoupen počet žáků individuálně integrovaných do základních škol v jednotlivých okresech kraje. Analýza uvádí, že nelze posoudit, zdali je to na úkor počtu dětí ve speciálních třídách či nikoliv. Snižující se počet žáků začleněných k individuální integraci do běžných tříd je signálem k setkání pracovníků odborných pracovišť, k hledání a pojmenování příčin takto vzniklého stavu.

Do vytvoření sítě kvalitních komunitních základních škol s akcentem na proměnu a posílení druhého stupně základního vzdělávání bylo zařazeno opatření s názvem „Základní školy jako inkusivní vytváření integrovaného vnitřně diferencovaného základního vzdělávání“. Jeho naplnění má spočívat v individuálním posuzování integrace žáků, jejich potřeb a vzdělávacích podmínek.

Dále záměr uvádí, že se zavedením Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání od roku 2007/2008 je žádoucí, aby ředitelé škol vytvářeli prostor pro individuální přístup k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami s respektováním

jejich vzdělávacích možnostech v podmínkách základní školy. Ve spolupráci s poradenskými pracovišti a vytvořením podmínek nutných k realizaci integrace umožnit žákům individuální integraci ve školách hlavního vzdělávacího proudu. Pokud důsledky zdravotního postižení žáka neumožní individuální integraci, je potřeba vytvářet v podmínkách základního školství speciální či specializované třídy v celém rozsahu základního vzdělání a zapracovat je do školních vzdělávacích programů jako formu skupinové integrace.

V zájmu optimálního způsobu zajištění vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se zapojily některé základní školy v kraji do rozvojového programu v oblasti základního vzdělávání s názvem Podpora integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

15.14 Moravskoslezský kraj

Moravskoslezský kraj považuje za jednu z priorit vzdělávání žáka se zdravotním postižením v jeho běžném komunitním prostředí. Spolu se zřizovateli základních škol přispívá k vyrovnání nerovností v oblasti přístupu ke vzdělávání podporou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami formou individuální nebo skupinové integrace žáků do škol hlavního vzdělávacího proudu. Individuální integrace je uskutečňována pomocí podpůrných opatření, která jsou odlišná nebo jsou poskytována nad rámec individuálních pedagogických a organizačních opatření spojených se vzděláváním žáků stejného věku v hlavním vzdělávacím proudu.

Ke zlepšování podmínek a zvyšování příležitostí ke vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je jednou z možností využití grantového schématu Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů spolufinancovaného z ESF – Zlepšení podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Moravskoslezský kraj se zapojil do programu Vytváření podmínek pro vyrovnání nerovností v přístupu ke vzdělávání na období 2006 až 2008. Cílem je podpora integrace dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

16 Koncepce krajů v oblasti integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Konkrétní úkoly jednotlivých krajů vycházejí z nového legislativního prostředí, které se ve školství vytvořilo schválením zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších změn.

Do stanovených úkolů a cílů vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se výrazně promítají specifické podmínky jednotlivých krajů, především sociální a ekonomické - hustota osídlení, demografický vývoj, vzdělanostní, národnostní a sociální struktura obyvatel a možnosti ekonomiky a trhu práce. Základní kvantitativní parametry udávají v dlouhodobém horizontu předpokládaný počet dětí, žáků a studentů, síť jednotlivých druhů škol a školských zařízení včetně potřeby pedagogických pracovníků. Podstatným faktorem jsou ekonomické možnosti krajů.

Podpoře integrace vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami věnuje pozornost všech čtrnáct krajů v různé míře a s rozdílnými cíli. Sociální složení obyvatel v některých krajích vyžaduje prioritně řešení vzdělávacích potřeb žáků se sociálním znevýhodněním, s nařízenou ústavní výchovou anebo uloženou ochrannou výchovou, dále žákům v postavení azylanta a účastníka řízení o dělení azylu na území České republiky.

Žáci se sociálním znevýhodněním, tj. z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, jsou více ohroženi sociálně patologickými jevy. S tím úzce souvisí podpora péče o tyto žáky v jejich volném čase, především zapojením do různých forem zájmových aktivit (např. Ústecký kraj). Jako nezbytné se jeví některým krajům odstraňování sociálních nerovností formou multikulturní výchovy ve vzdělávacím systému. Zajištění vzdělávání žáků v etnicky smíšených lokalitách předpokládá budování pozitivního postoje k minoritám a žákům různých národností. V některých regionech je v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků zařazena příprava učitelů pro práci s dětmi sociálně znevýhodněnými (např. Pardubický kraj).

Školy zařazují do výuky multikulturní výchovu v návaznosti na koncepční materiály krajů v oblasti integrace Romů (např. Jihomoravský kraj, Liberecký kraj). Při integraci cizinců rozvíjejí ve spolupráci se zřizovatelem jazykovou přípravu pro žáky, kteří jsou osobami se státní příslušností jiného členského státu Evropské unie (např. Plzeňský kraj).

Míra nezaměstnanosti ovlivněná sociálním složením obyvatel a malou vzdělanostní strukturou vyvolává potřebu věnovat zvýšenou pozornost oblastí primární prevence sociálně patologických jevů dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních. Některé kraje se zaměřily na systematické vzdělávání metodiků prevence sociálně patologických jevů a k propojení všech subjektů na území kraje k účinné spolupráci (např. Karlovarský kraj).

Integrační proces vyvolal v některých krajích potřebu zařadit mezi nové střednědobé návrhy specifikaci podmínek, za kterých je integrace žáků v konkrétních podmínkách kmenových škol i možnostech rodin potřebných žáků reálná. Úspěšná integrace předpokládá vyšší osobní nasazení jednotlivých pedagogických pracovníků. Jde především o potřebu spolupracovat při vzdělávání zdravotně postiženého žáka s rodiči, s asistentem, s dalšími pedagogy a s poradenskými zařízeními. S tímto předpokladem úzce souvisí účinný a fungující systém zaměřený na personální zajištění podmínek pro výchovu, vzdělávání a přípravu na vzdělávání zdravotně postižených žáků v systému programů dalšího vzdělávání pedagogických a poradenských pracovníků (např. Olomoucký kraj).

Uvolnění prostorových a personálních kapacit některých stávajících speciálních škol v krajích umožní posílit poskytování poradenských služeb kvalifikovanými speciálními pedagogy integrujícím pedagogickým pracovníkům, rodičům a ostatním zájemcům. Koordinace metodických a diagnostických postupů škol je předpokladem pro zkvalitňování podmínek vzdělávání zdravotně postižených v hlavním vzdělávacím proudu. Aktivity budou koordinovat Centra integrované podpory, která vzniknou v rámci projektu financovaného MŠMT (např. Hlavní město Praha).

V rámci trendů společných pro členské státy Evropské unie některé kraje chtějí zavést do poradenských institucí co nejvčasnější péči o předškolní populaci - ranou péči zejména o zdravotně postižené děti. Argumenty, že prostředky vložené do rané péče jsou investovány velmi efektivně a vracejí se v podobě možnosti zařadit větší počet dětí zdravotně postižených do škol běžného typu, lze jedině usilovně podporovat jako potřebný systémový cíl. Otázka financování rané péče by měla řešit dohoda resortu školství, práce a sociálních věcí a zdravotnictví, které tuto oblast podporují systémem vyhlášených grantů (např. Jihočeský kraj).

V krajích je potřebné vytvořit a zveřejnit přehledný systém krajského speciálně pedagogického poradenství, který by podporoval alternativní formy vzdělávání,

poradenství a výměnu zkušeností mezi pedagogy a odbornými pracovníky při zabezpečování vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nepřímo by se podílel na tvorbě podmínek pro vzdělávání a širší spolupráci v oblasti integrace (kraj Vysočina).

17 Vývoj počtu žáků plnících povinnou školní docházku v letech 2003–2005

Budoucí vývoj jednotlivých krajů České republiky ovlivňuje podíl dětí ve věku do patnácti let. Jejich podíl v populaci kraje má klíčovou roli pro rozvoj školství.

Celkový počet žáků plnících povinnou školní docházku v České republice (včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami) klesl za sledované období tří let celkem o 82 156 žáků, meziročně v průměru o 41 078 žáků, tj. o 4,2 %. V roce 2003 plnilo povinnou školní docházku 998 731 žák, o rok později 958 860 žáků a v roce 2005 již 916 575 žáků. V roce 2004 i 2005 měl největší úbytek těchto žáků Moravskoslezský kraj (11 916 žáků). Naopak nejmenší pokles žáků vykázal Karlovarský kraj (2597 žáků). Vývoj počtu žáků plnících povinnou školní docházku v jednotlivých krajích v letech 2003 až 2005 je uveden v příloze č. 2 a graficky znázorněn v příloze č. 4.

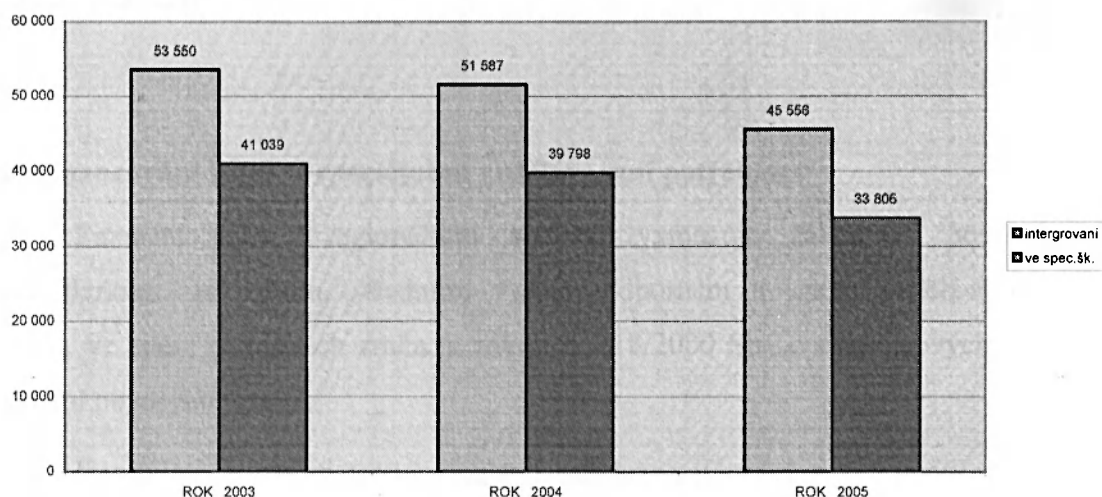
Současný vývoj odpovídá probíhajícímu procesu stárnutí populace, a pokud nedojde k výrazné změně, lze v příštích letech očekávat urychlení tohoto procesu.

Počet žáků v běžných základních školách včetně individuálně a skupinově integrovaných v roce 2003 činil 956 324 žáci, o rok později 917 738 žáků a poslední porovnávaný rok 881 686 žáků. Úbytek žáků v roce 2004 činil 38 586 žáků, tj. 4 %, v roce 2005 byl vykazován úbytek v počtu žáků v základních školách včetně integrovaných o 36 062 žáci. V procentuálním vyjádření se zastavil pokles a došlo k nárůstu o desetinu procenta, což představuje 918 žáků. Vývoj počtu žáků v základních školách se speciálními vzdělávacími potřebami a s uvedením forem jejich vzdělávání podle krajů je uveden v příloze č. 3. Grafické znázornění vývoje počtu integrovaných žáků v hlavním vzdělávacím proudu podle krajů za období 2003-2005 je uvedeno v příloze č. 5. Vývoj počtu žáků ve speciálních školách je uveden v příloze č. 6.

V roce 2005 došlo k celkovému výraznému poklesu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami docházejících do speciálních škol a individuálně integrovaných.

Zatímco v roce 2004 byl vykázán úbytek těchto žáků o 3 204, tj. o 3,4 %, v roce 2005 poklesl počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami docházejících do speciálních škol a individuálně integrovaných o 12 023 žáků, tj. o 13 %.

Vývoj počtu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice
v letech 2003 - 2005

V absolutním vyjádření klesl počet individuálně integrovaných v roce 2005 o 6031 žák, tj. o 11,7 %. Ještě větší úbytek zaznamenaly základní školy speciální, kde stav žáků se klesl o 15 %, tj. o 5 992 žáci.

V roce 2004 představoval podíl individuálně integrovaných žáků z celkového počtu žáků základních škol 3,7 %. Rok 2005 zaznamenal výraznější integrační tendence žáků ze zdravotním postižením do běžných základních škol, kdy tento podíl vzrostl na 11,7 %.

Důkladnější analýza poskytnutých statistických údajů za rok 2003–2005, týkajících se počtu žáků plnících povinnou školní docházku, ukázala stoprocentní nárůst žáků s těžkým či hlubokým mentálním postižením zařazených do vzdělávacího systému. Tito žáci před novou legislativní úpravou byli osvobozeni od povinnosti vzdělávat se, nyní mají právo na vzdělání v základní škole speciální.

Vývoj počtu žáků zdravotně postižených v České republice podle postižení (bez žáků se specifickými poruchami učení) je graficky znázorněn v příloze č. 8. Největší podíl

na integraci mají žáci s vývojovými poruchami učení nebo chování. V meziročním průměru tvoří tito žáci 91,5 % z celkového počtu zdravotně postižených žáků. Přehled o jejich počtu za sledované období je graficky znázorněn v příloze č. 9. Vzhledem k podpoře integrace žáků se zdravotním postižením nepochybně došlo k jejímu vývoji v diagnostice, ve vykazování, a tím ke zvyšování kvality vzdělávání a řízení školství jednotlivými kraji.

18 Financování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Finanční toky v regionálním školství vymezuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších změn, a zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších změn.

Kapitola 333 – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se podílí na celkových výdajích státního rozpočtu 11 – 12 %. Objem finančních prostředků učených pro oblast škol a školských zařízení zřizovaných územními samosprávnými celky, tj. kraji a obcemi a svazky obcí, se na výdajích kapitoly 333 podílí 65 – 67 %.

Finanční prostředky poskytnuté regionálnímu školství jsou určeny na úhradu tzv. přímých nákladů – na platy a náhrady platů, nebo mzdy a náhrady mezd, na odměny za pracovní pohotovost, odměny vykonávané na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a odstupné, na náklady na odvody do sociálních a zdravotních fondů a ostatní náklady vyplývající z pracovně právních vztahů, na nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou žáků zdravotně postižených, na výdaje na učební pomůcky a dále na výdaje na učebnice a školní potřeby, pokud jsou poskytovány bezplatně, a rovněž výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků a služby, které souvisejí s rozvojem školy a kvalitou vzdělávání.

System financování škol a školských zařízení je založen na republikových normativech, které ministerstvo stanoví pro kalendářní rok jako výši přímých nákladů na žáka, která je vymezena v pěti základních kategoriích podle poskytovaného vzdělávání.

Výše normativu z úrovně kapitoly 333 na vzdělávání žáků se zdravotním postižením, kteří jsou integrováni do škol hlavního vzdělávacího proudu, je shodná s výší

neinvestičních nákladů na žáka běžné základní školy. Je zcela v kompetenci kraje, aby vzhledem ke specifickým podmínkám jednotlivých škol a možnostem, normativ upravil zohlednil v krajském rozpisu rozpočtu vzdělávací potřeby zdravotně postižených žáků.

Česká republika jako členský stát Evropské unie je zapojena do čerpání prostředků strukturálních fondů Evropské unie. Pro oblast vzdělávání se využívá zejména Evropský sociální fond. Současně lze pro investiční záměry v oblasti školství využít Evropského fondu pro regionální rozvoj.

V programovém období 2006 – 2013 v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost mají kraje a školy možnost zapojit se do realizace Priority 1 Modernizace počátečního vzdělávání. V jejím rámci budou specificky podpořeny rovné příležitosti všech dětí a žáků, kteří vstupují do vzdělávacího systému, do běžného života a poté na trh práce.

Důraz bude kladen na podporu žáků se zdravotním postižením a hlouběji propracován systém nabídky asistenčních služeb. Pro rok 2006 byly vyčleněny prostředky státního rozpočtu kapitoly 333 ve výši cca 68 mil. Kč pro účely dotačního rozvojového programu „Financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním na rok 2006“.

19 Výzkumná část

Cíle krajů při začleňování zdravotně postižených žáků do hlavního vzdělávacího proudu mají zabezpečovat základní školy a školská zařízení v jednotlivých regionech. Jejich úkolem je výraznou integrační tendenci realizovat. Vzdělávání žáků limitovaných

v rámci svých zdravotních omezení předpokládá celkovou připravenost školy. Úspěšná integrace vyžaduje vytvoření konkrétních podmínek pro konkrétního žáka.

Uplatňování odpovídajícího speciálně pedagogického přístupu v podmínkách třídy běžné základní školy s 20 žáky předpokládá vysoké osobní nasazení pedagoga s vědomím nutnosti konzultací s odborníky ve školských poradenských zařízeních.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání umožňuje kombinaci speciálně pedagogických postupů a alternativních metod při vzdělávání zdravotně postiženého žáka. Pro úspěšné vzdělávání žáků stanoví řadu potřebných podmínek. Předpokladem je široká spolupráce škol se všemi partnery a odborníky nejen z oblasti školství. Současně je potřebné uplatňovat alternativní formy komunikace – znaková řeč, Braillova písmo a náhradní formy komunikace.

Převážná část pedagogických pracovníků základních škol a speciálních pedagogů potvrdily při rozhovorech její potřebnost. Současně upozornili zejména na nevyhovující způsob financování a na rozsah integrace. Vidí v něm problém spadající do dalších resortů.

20 Zadání dotazníku

Mým cílem bylo ověřit si formou malého průzkumu, jak jsou nové trendy v oblasti integrace vnímány přímo v terénu. Mezi respondenty jsem zařadila pouze ty běžné základní školy, které již poskytují vzdělání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. V závěru dotazníku jsem uvedla čtyři otázky zaměřené na doplňující témata související se vzděláváním zdravotně postiženého žáka (dotazník tvoří přílohu č.).

Oslovila jsem 50 škol a 20 školských poradenských zařízení zapojených do systémového projektu spolufinancovaného z Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů s názvem „Rozvoj a dokončení integrovaného, diagnostického, informačního a poradenského systému v oblasti vzdělávání a volby povolání“ (zkrácený název VIP Kariéra). Návratnost byla 69 %, tj. 48 kusů dotazníků.

20.1 Stanovení tří hypotéz

První hypotézu jsem stanovila na základě skutečnosti, že jednotlivá ministerstva mají vypracována své koncepce, které se zabývají otázkou vzdělávání zdravotně

postižených jedinců. Účast na vzdělávání těchto žáků deklaruje v dokumentech resort školství, zdravotnictví, práce a sociálních věcí a místního rozvoje. Podpora sociálního začleňování osob se zdravotním postižením náleží do jejich kompetencí.

Druhou hypotézu jsem postavila na možnostech financování potřeb spojených s integrací zdravotně postiženého žáka. Ačkoliv individuální integrace umožňuje zdravotně postiženým žákům vzdělávání v přirozeném sociálním prostředí, vyžaduje osobní nasazení kvalifikovaných pedagogů za situace, kdy není zcela vybudován systém integrovaného poradenství ve školství. Vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti speciálního školství a materiální zabezpečení škol mj. kompenzačními a didaktickými pomůckami vyžaduje zvýšené finanční náklady v době, kdy celkový počet žáků základních škol klesá.

Dalšími otázkami jsem si chtěla ověřit hypotézu, zda příčinou nezaměstnanosti zdravotně postižených jedinců je stupeň vzdělání. Při ověřování třetí hypotézy jsem chtěla upozornit na možnost získání finančních prostředků z Evropského sociálního fondu v programovém období 2006–2013 v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost. V rámci Priority 1 Modernizace počátečního vzdělávání budou specificky podpořeny rovné příležitosti všech, kteří vstupují do vzdělávacího systému a poté na trh práce. Důraz bude přitom kladen na podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zapojením škol do programu lze účinně podpořit vhodnou integraci žáků.

20.2 První hypotéza

Pružnější realizaci cílů vyplývajících z přijatých koncepcí vidím v intenzivnější spolupráci jednotlivých resortů a následně v objektivním posouzení možné participace na finančním zajištění komplexních vzdělávacích potřeb.

Vyhodnocení:

Otázka č. 1

Nejvíce respondentů se domnívá, že příslušné orgány státu projevují zájem o zdravotně postižené částečně (32), 11 respondentů se nedomnívá, že bylo příslušné orgány zájem projevovaly.

Otázka č. 2

Nejvíce respondentů se domnívá, že po přijetí nové školské legislativy je integrace zajištěna na úrovni vzdělávání téhož žáka v prostředí speciální školy částečně (29), 13 se nedomnívá, že by integrace žáka mohla nahradit prostředí speciální školy.

Otázka č. 4

Nejvíce respondentů se domnívá (34), že problematika žáků ze zdravotním postižením je problematika resortu školství částečně, 14 se zcela domnívá, že problematika zdravotně postižených žáků je v kompetenci resortu školství zcela.

Hypotéza byla potvrzena.

20.3 Druhá hypotéza

Normativní metoda financování nezohledňuje zvýšené výdaje na integrovaného zdravotně postiženého žáka do hlavního vzdělávacího proudu. Nedostatečné materiální podmínky při zabezpečování potřeb integrovaných žáků mohou být důvodem k pomalu se rozvíjející integraci.

Otázka č. 3

Nejvíce respondentů se domnívá, že rozhodující úlohu při poskytování pomoci ve vzdělávání a při volbě povolání žáků se zdravotním postižením mají plnit školská poradenská zařízení částečně (36) a 12 respondentů jim potvrzuje tuto úlohu zcela.

Otázka č. 5

Nejvíce respondentů (38) se domnívá, že po stránce ekonomické není integrace zajištěna na úrovni vzdělávání téhož žáka v prostředí speciálních škol a 6 respondentů se domnívá, že ekonomického zajištění je stejné.

Otázka č. 5

Nejvíce respondentů (33) se domnívá, že po stránce personální není integrace zajištěna na úrovni vzdělávání téhož žáka v prostředí speciálních škol, 10 respondentů nevidí rozdíly v personálním zajištění.

Hypotéza byla potvrzena.

20.4 Třetí hypotéza

Domnívám se, že primární vliv na postavení osob se zdravotním postižením na pracovním trhu má zejména diferenciací jednotlivých regionů, restrukturalizace průmyslu a požadavky zaměstnavatelů kladené na zájemce o volná místa. Znevýhodněné regiony je nutno prostřednictvím aktivní politiky zaměstnanosti dále podporovat a ve spolupráci jednotlivých resortů vytvářet pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním postižením. Otázkami zaměřenými na spolufinancování počátečního vzdělávání z Evropského sociálního fondu jsem mj. chtěla školy a školská zařízení upozornit na nové možnosti.

Otázka č. 7

Nejvíce respondentů (42) se domnívá, že postavení osob se zdravotním postižením je na pracovním trhu nerovné.

Otázka č. 8

Nejvíce respondentů (34) se domnívá, že částečným důvodem k nezaměstnanosti zdravotně postižených jedinců je nízká vzdělanost a 14 jich tento důvod nevidí vůbec.

Hypotéza, že primárním důvodem vysokého podílu nezaměstnaných osob se zdravotním postižením není nízká úroveň vzdělání, se potvrdila jen částečně.

Otázka č. 9

Nejvíce respondentů (41) se domnívá, že využitím možnosti finanční podpory prostřednictvím ESF v období 2007-2013 se otevírá nová možnost spolufinancování rozvoje integrovaného, informačního a poradenského systému pro zdravotně postižené žáky, 6 respondentů vidí v této možnosti řešení jen zčásti.

Otázka č. 10

Nejvíce respondentů (36) projevilo v průzkumu zájem o účast na realizaci projektů zaměřených na vzdělávání jedinců se specifickými vzdělávacími potřebami, ostatní zájem nemají.

Vysoký podíl zájemců z řad škol a školských zařízení by řídicí orgán jen podpořil.

21 Závěr

Zdravotně postižení žáci v základním vzdělávání v České republice v roce 2005 tvoří devět procent. Mírný vzestup počtu žáků integrovaných do hlavního vzdělávacího proudu je výsledkem nového legislativního prostředí s výraznou integrační tendencí.

Naplňování strategie sociálního začleňování zdravotně postižených osob by měla vyústit v koordinaci mezíresortních opatření a aktivní participaci všech zodpovědných partnerů při realizaci podpory vzdělávání. Řešen by měl mj. odpovídající způsob financování podpůrných opatření při vzdělávání. Sjednocení definice občana se zdravotním postižením je nutné pro posuzování jeho potřeb.

Sedm druhů zdravotního postižení definovaného školským zákonem vyžaduje poskytování rozdílného rozsahu podpůrných opatření. Povinností školy je poskytnout tuto podporu nad rámec individuálních pedagogických, organizačních a finančních opatření spojených se vzděláváním zdravotně postiženého žáka.

Přípravenost pedagogických pracovníků vyžaduje systematické a soustavné odborné vzdělávání, zvyšování jejich kompetencí a odstraňování bariér bránících rovnému přístupu ke vzdělávání. Systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků prošel v roce 2004 celostátní reorganizací.

Akceptace vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných základních školách vyžaduje od řízení školy průběžné hodnocení a monitorování kvality vzdělávání. Současně s nimi vytvářet odpovídající nezbytné vnitřní i vnější mechanismy a zapracovávat do informačního systému poznatky o vzdělávání žáků se zdravotním postižením.

Od vedení školy se očekává zvyšování efektivity a přitažlivost vzdělávání v dané škole a současně odpovídajícím způsobem zabezpečování nejen chodu školy, ale i jejího nezbytného dalšího rozvoje. To vše za předpokladu koncepčního a systematického ovlivňování přímých nepřímých nákladů školy.

Na úplný závěr se domnívám, že úspěšná integrace byť jednoho žáka se zdravotním postižením při respektování jeho individuálních vzdělávacích potřeb bude mít pozitivní přínos na jeho začleňování do společnosti.

Seznam příloh

- Příloha č. 1 – Data, 2003, údaje k rozložení
- Příloha č. 2 – Tabulka č. 1 – Rozložení výdajů na sociální služby v letech 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 3 – 1. ročník – Rozložení výdajů na sociální služby v letech 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 4 – Údaje o poskytování sociálních služeb v letech 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 5 – Údaje o poskytování sociálních služeb v letech 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 6 – Údaje o poskytování sociálních služeb v letech 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 7 – Údaje o poskytování sociálních služeb v letech 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 8 – Údaje o poskytování sociálních služeb v letech 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 9 – Údaje o poskytování sociálních služeb v letech 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 10 – Údaje o poskytování sociálních služeb v letech 2003-2005 podle krajů

Seznam příloh

- Příloha č. 1 – Dotazník zadaný k průzkumu
- Příloha č. 2 – Tabulka č. 1 Vývoj počtu žáků v jednotlivých krajích plnících povinnou školní docházku v letech 2003 až 2005
- Příloha č. 3 – Tabulka č. 2 Vývoj počtu žáků základních škol se speciálními vzdělávacími potřebami a formy jejich vzdělávání podle krajů v letech 2003 až 2005
- Příloha č. 4 – Graf 1: Vývoj počtu žáků na základních školách v letech 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 5 – Graf 2: Vývoj počtu integrovaných žáků v hlavním vzdělávacím proudu 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 6 – Graf 3: Vývoj počtu žáků ve speciálních školách za období 2003-2005 podle krajů
- Příloha č. 7 – Graf 4: Vývoj počtu žáků podle zdravotního postižení za období 2003-2005 (bez žáků s vývojovými poruchami učení a chování)
- Příloha č. 8 – Graf 5: Vývoj počtu žáků zdravotně postižených v České republice za období 2003-2005 (podle postižení a bez žáků s vývojovými poruchami učení a chování)
- Příloha č. 9 – Graf 6: Vývoj počtu žáků s vývojovými poruchami učební a chování za období 2003-2005

**Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Centrum školského managementu**

15.4.2006

*Vážená paní, vážený pane,
vážená kolegyně, vážený kolego,*

v rámci procesu celoživotního vzdělávání jsem nyní ve třetím ročníku bakalářského kombinovaného studia oboru Školský management. Jako téma závěrečné bakalářské práce jsem si zvolila oblast integrace zdravotně postižených žáků po přijetí nového školského zákona a po vstupu České republiky do Evropské unie. Domnívám se, že nové projekty spolufinancované z prostředků Evropské unie a realizované partnery dotčených resortů, by mohly být cestou ke zlepšení příležitostí žáků ze zdravotním postižením.

Dovoluji si proto obrátit se na Vás se žádostí o odpověď na níže uvedené otázky v rámci mého menšího průzkumu, neboť Vy anebo organizace, kterou zastupujete, se určitým způsobem podílí na řešení problematiky integrace žáků ze zdravotním postižením do „běžných škol“.

Prohlašuji, že získané odpovědi budou zcela anonymně použity výlučně pro mou potřebu.

Vyplnění a odeslání dotazníku Vám bude trvat několik minut Vašeho času; přispějete tím k pohledu na řešení problematiky integrace zdravotně postižených žáků v době, kdy se otevírají další možnosti spolufinancování této široké problematiky.

Jako poděkování Vám mohu poslat výsledky průzkumu.

Děkuji za Vaši ochotu a spolupráci.

*Marie Platilová
Točitá 3/1725
140 00 Praha 4
tel. 257193603
e-mail: marie.platilova@msmt.cz*

Vybrané odpovědi prosím zakroužkujte.

1. Domníváte se, že příslušné orgány státu projevují dostatečný zájem o zdravotně postižené?
 - a) ano
 - b) částečně
 - c) ne
2. Domníváte se, že po přijetí nové školské legislativy je integrace zajištěna na úrovni vzdělávání téhož žáka v prostředí speciální školy?
 - a) ano
 - b) částečně
 - c) ne
3. Domníváte se, že rozhodující úlohu při poskytování pomoci ve vzdělávání a při volbě povolání žáků se zdravotním postižením mají plnit školská poradenská zařízení?
 - a) ano
 - b) částečně
 - c) ne
4. Domníváte se, že problematika žáků ze zdravotním postižením je problematika resortu školství?
 - a) ano
 - b) částečně
 - c) ne
5. Domníváte se, že po stránce ekonomické je integrace zajištěna na úrovni vzdělávání téhož žáka v prostředí speciálních škol?
 - a) ano
 - b) částečně
 - c) ne
6. Domníváte se, že po stránce personální je integrace zajištěna na úrovni vzdělávání téhož žáka v prostředí speciálních škol?
 - a) ano
 - b) částečně
 - c) ne
7. Domníváte se, že postavení osob se zdravotním postižením na pracovním trhu je nerovné?
 - a) ano
 - b) ne
8. Domníváte se, že důvodem k nezaměstnanosti je nízká vzdělanost zdravotně postižených jedinců?
 - a) ano
 - b) částečně

c) *ne*

9. Domníváte se, že využitím možnosti finanční podpory prostřednictvím ESF v období 2007-2013 se otevírá nová možnost spolufinancování rozvoje integrovaného, informačního a poradenského systému pro zdravotně postižené žáky?

a) *ano*

b) *částečně*

c) *ne*

10. Máte zájem o účast na realizaci projektů zaměřených na vzdělávání jedinců se specifickými vzdělávacími potřebami?

a) *ano*

b) *ne*

11. Co vaše organizace považuje za nejzávažnější problém vyplývající ze zdravotního postižení žáka ve vztahu ke vzdělávacím potřebám?

12. Co vaše organizace považuje za nejzávažnější problém ve vztahu k zdravotně postiženému žákovi a jeho uplatnění na pracovním trhu?

13. Je nějakým způsobem vaše organizace zapojena do procesu integrace žáků se zdravotním postižením?

14. Uveďte prosím, zda jste z:

a) *ústředního orgánu státní správy*

b) *školy nebo školského zařízení*

c) *vysoké školy nebo výzkumného centra*

d) *nestátní neziskové organizace*

e) *ostatních organizací*

15. Uveďte, prosím, Vaše pohlaví:

a) *muž*

b) *žena*

16. Kolik let se zabýváte problematikou integrace zdravotně postižených žáků?

17. Chcete ještě něco dalšího sdělit?

Tabulka č. 1

Vývoj počtu žáků v jednotlivých krajích plnících povinnou školní docházku v letech 2003 až 2005

KRAJE	OBDOBI											
	ROK 2003				ROK 2004				ROK 2005			
	CELKEM	v tom			CELKEM	v tom			CELKEM	v tom		
		ZS ¹⁾	spec.šk. ²⁾	ostatní ³⁾		ZS ¹⁾	spec.šk. ²⁾	ostatní ³⁾		ZS ¹⁾	spec.šk. ²⁾	ostatní ³⁾
Hlavní město Praha	93 302	89 437	3 825	40	89 365	85 584	3 703	78	84 118	81 246	2 803	69
Středočeský kraj	109 252	105 114	3 855	283	105 448	101 540	3 670	238	102 246	98 547	3 554	145
Jihočeský kraj	62 317	60 102	2 106	109	60 041	57 819	2 116	106	57 480	55 574	1 820	86
Plzeňský kraj	51 942	49 758	2 075	109	49 865	47 641	2 126	98	47 797	45 883	1 805	109
Karlovarský kraj	30 932	29 236	1 689	7	29 541	27 819	1 706	16	27 940	26 639	1 285	16
Ustecký kraj	84 341	79 054	5 086	201	81 762	76 504	5 076	182	78 552	73 874	4 517	161
Liberecký kraj	43 884	41 356	2 363	165	42 288	39 819	2 299	170	40 430	38 348	1 948	134
Královéhradecký kraj	55 167	52 265	2 750	152	52 793	50 253	2 406	134	50 666	48 599	1 995	72
Pardubický kraj	51 016	48 905	2 022	89	49 307	47 244	1 984	79	47 690	45 805	1 809	76
Vysočina	54 183	52 807	1 346	30	52 281	50 965	1 283	33	49 504	48 364	1 112	28
Jihomoravský kraj	108 222	104 390	3 815	17	103 752	100 060	3 664	28	99 841	96 666	3 146	29
Olomoucký kraj	63 501	60 335	3 123	43	60 553	57 455	3 055	43	57 831	55 411	2 371	49
Zlínský kraj	59 611	57 584	1 966	61	57 052	55 046	1 943	63	54 302	52 655	1 591	56
Moravskoslezský kraj	131 061	125 981	5 018	62	124 812	119 989	4 767	56	118 178	114 065	4 050	63
CELKEM ČR	998 731	956 324	41 039	1 368	958 860	917 738	39 798	1 324	916 575	881 676	33 806	1 093

zdroj: UIV Praha

¹⁾ včetně integrovaných žáků²⁾ školy, třídy speciálních škol (včetně speciálních základních škol, zvláštních škol, pomocných škol a přípravného stupně), resp. žáci v nich.³⁾ školy při zařízeních ústavní a ochranné výchovy, resp. žáci v nich.

Tabulka č. 2

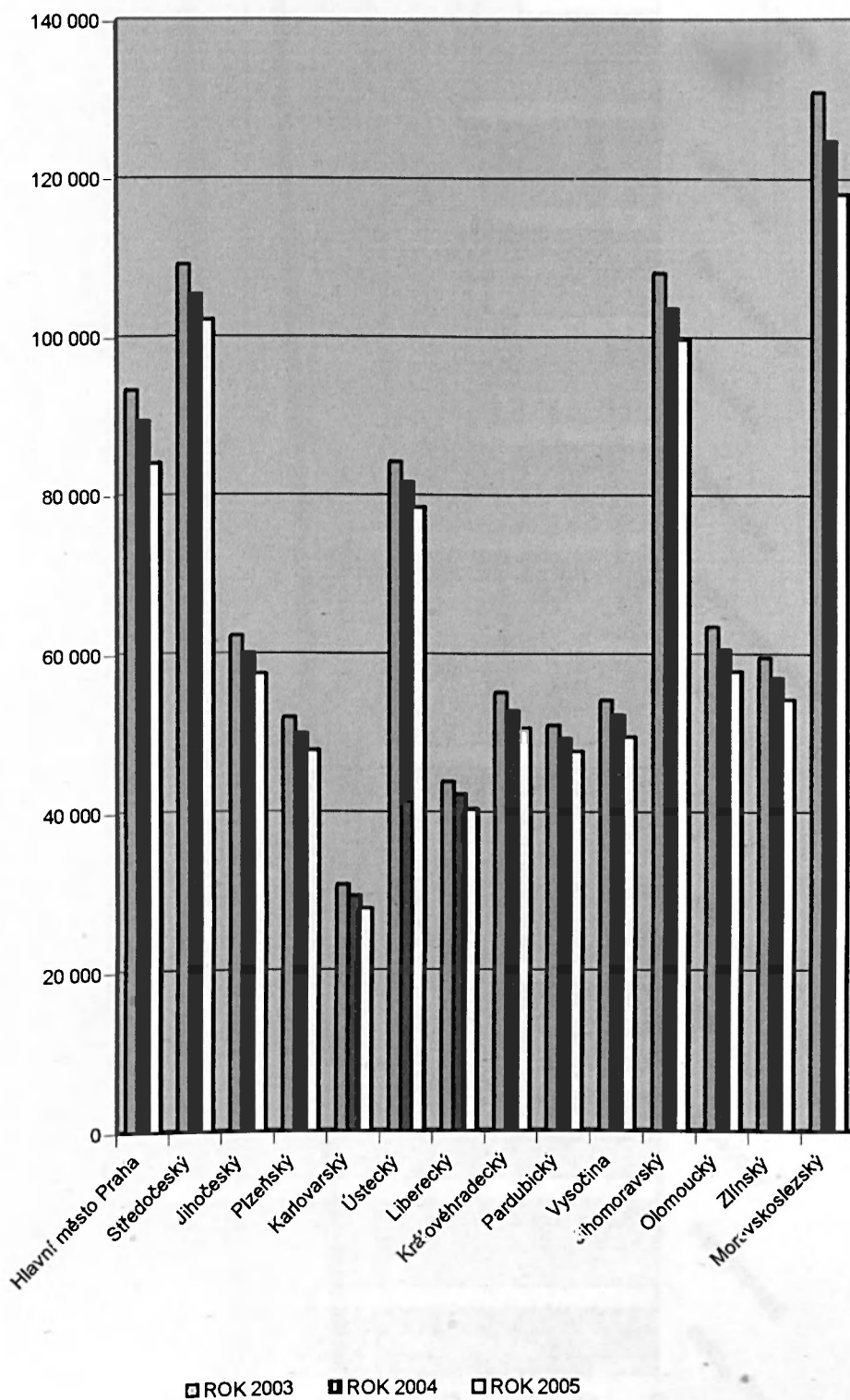
Vývoj počtu žáků základních škol se speciálními vzdělávacími potřebami a formy jejich vzdělávání podle krajů v letech 2003 až 2005

KRAJE	OBDOBI											
	ROK 2003				ROK 2004				ROK 2005			
	počet žáků			počet asistentů ve speciálních třídách	počet žáků			počet asistentů ve speciálních třídách	počet žáků			počet asistentů ve speciálních třídách
	ZŠ celkem	z toho zdravotně postižení ¹⁾			ZŠ celkem	z toho zdravotně postižení			ZŠ celkem	z toho zdravotně postižení		
	integrování	ve spec.šk.		integrování	ve spec.šk.		integrování	ve spec.šk.		integrování	ve spec.šk.	
Hlavní město Praha	89 437	6 313	3 825	9	85 584	6 045	3 703	6	81 246	5 021	2 803	43
Středočeský kraj	105 114	9 500	3 855	3	101 540	9 412	3 670	10	98 547	7 588	3 554	56
Jihočeský kraj	60 102	2 262	2 106	6	57 819	2 224	2 116	8	55 574	1 919	1 820	54
Plzeňský kraj	49 758	2 435	2 075	0	47 641	2 448	2 126	4	45 883	2 559	1 805	24
Karlovarský kraj	29 236	1 132	1 689	1	27 819	1 064	1 706	1	26 639	972	1 285	4
Ustecký kraj	79 054	4 728	5 086	8	76 504	4 651	5 076	8	73 874	4 203	4 517	49
Liberecký kraj	41 356	1 437	2 363	1	39 819	1 335	2 299	3	38 348	1 216	1 948	7
Královéhradecký kraj	52 265	5 152	2 750	1	50 253	4 862	2 406	7	48 599	4 495	1 995	46
Pardubický kraj	48 905	3 359	2 022	0	47 244	3 254	1 984	0	45 805	2 778	1 809	21
Vysočina	52 807	2 936	1 346	4	50 965	2 574	1 283	7	48 364	2 089	1 112	40
Jihomoravský kraj	104 390	3 194	3 815	27	100 060	3 145	3 664	13	96 666	2 428	3 146	53
Olomoucký kraj	60 335	2 855	3 123	4	57 455	2 802	3 055	9	55 411	2 909	2 371	61
Zlínský kraj	57 584	2 240	1 966	0	55 046	2 006	1 943	2	52 655	1 983	1 591	32
Moravskoslezský kraj	125 981	6 007	5 018	6	119 989	5 765	4 767	9	114 065	5 396	4 050	64
CELKEM ČR	956 324	53 550	41 039	70	917 738	51 587	39 798	87	881 676	45 556	33 806	553

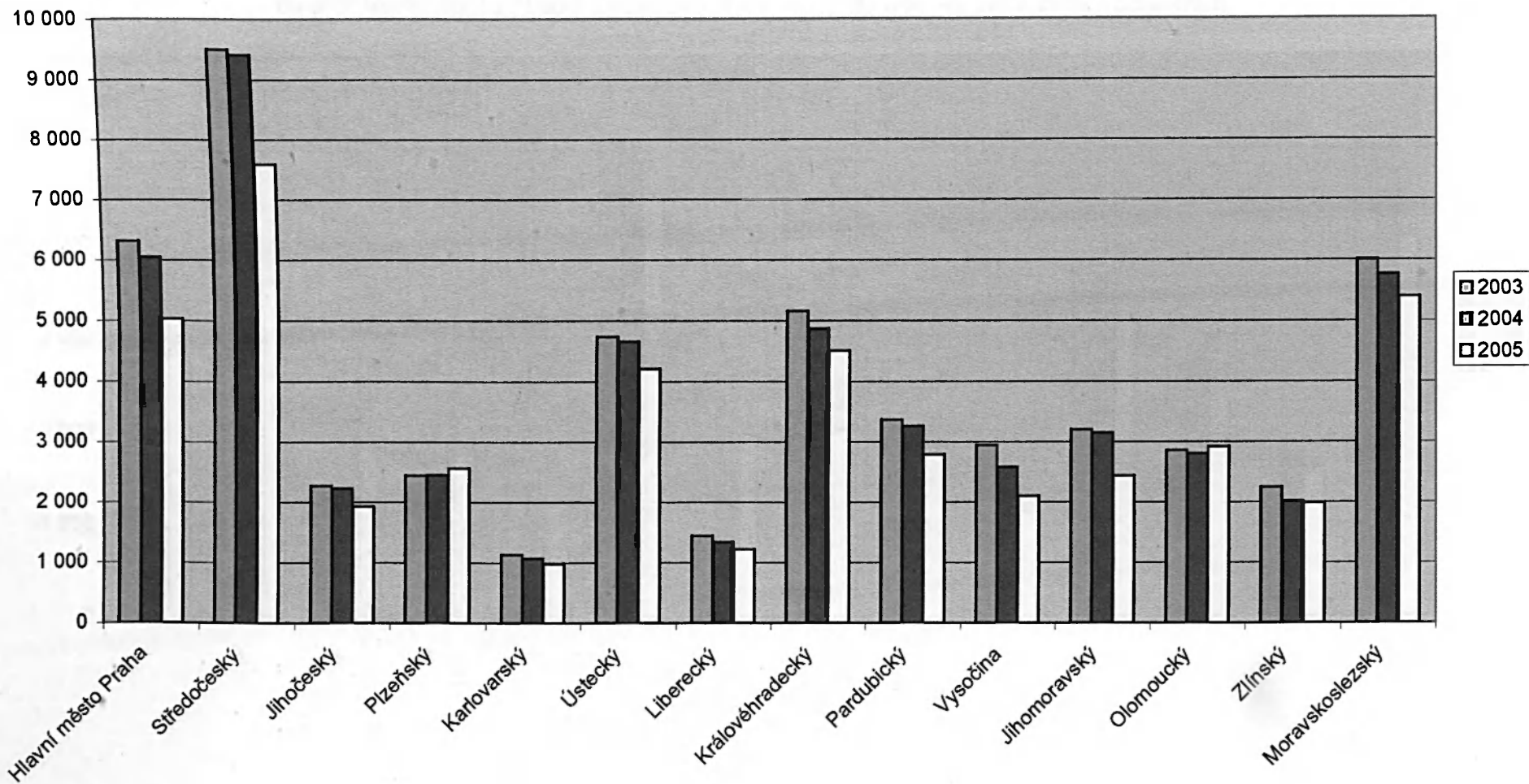
zdroj: UIV Praha

¹⁾ bez žáků při zařízeních ústavní a ochranné výchovy

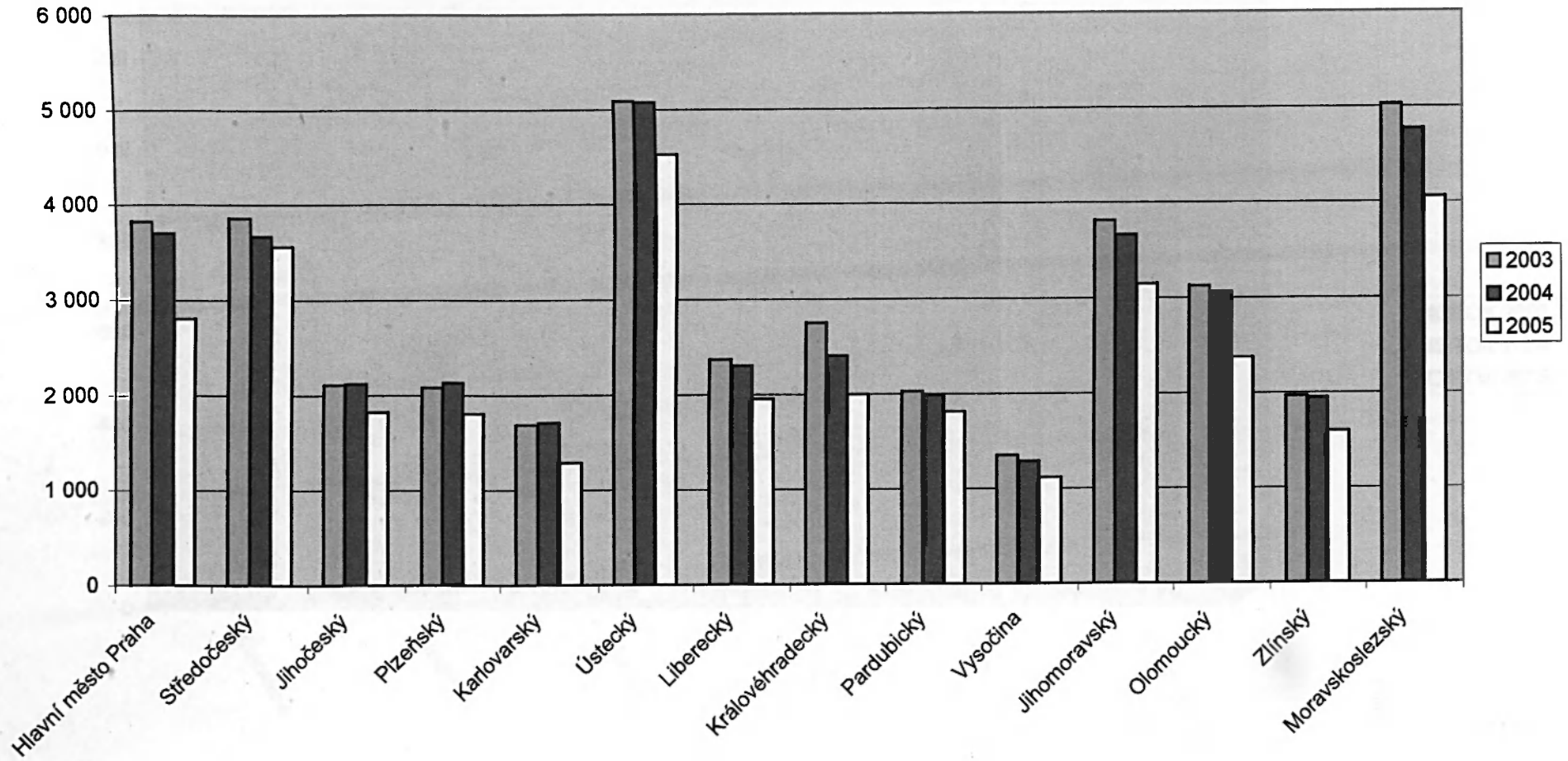
Graf 1: Vývoj počtu žáků na základních školách v letech 2003-2005 podle krajů

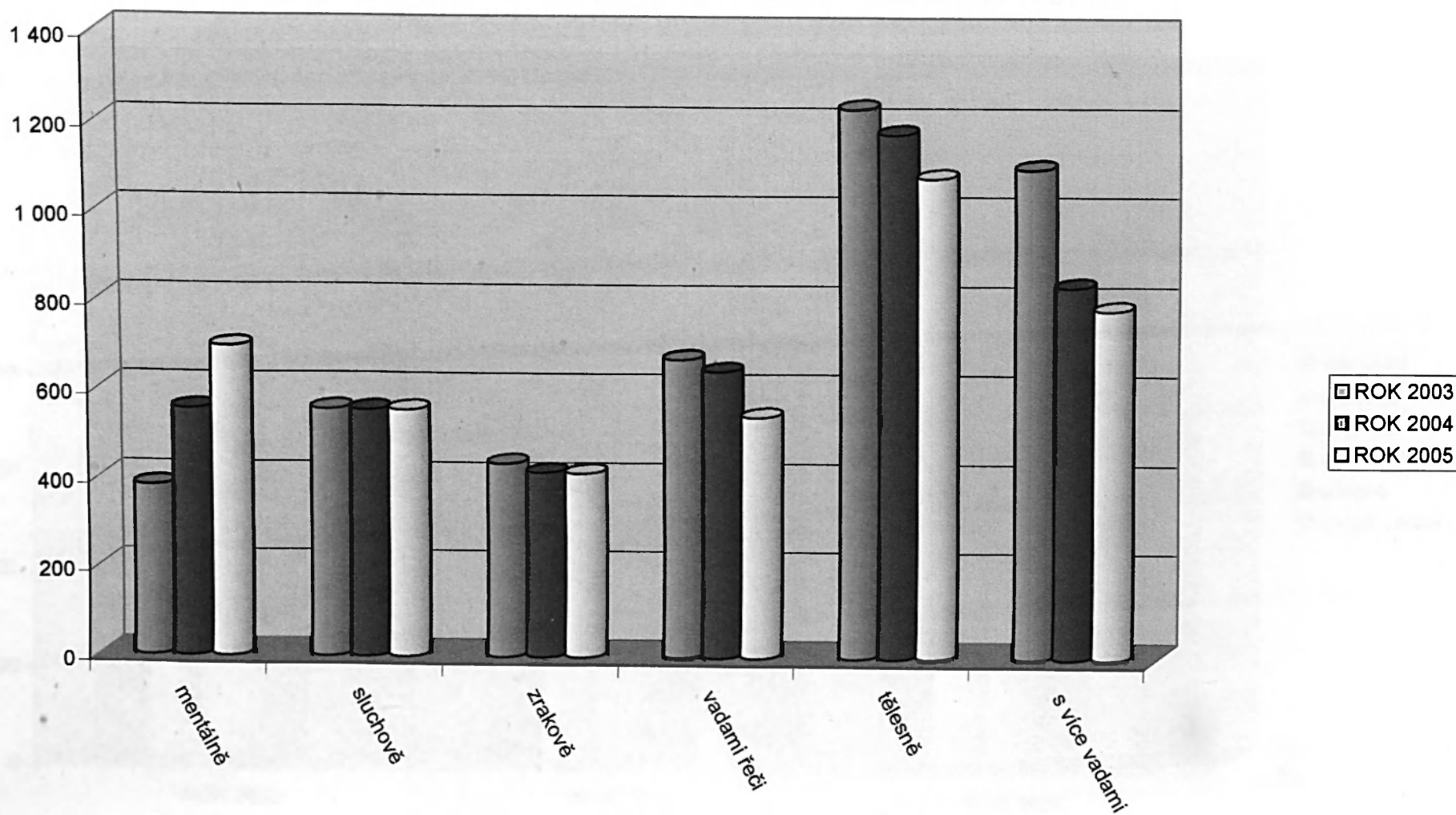
Graf 2: Vývoj počtu intergrovaných žáků v hlavním vzdělávacím proudu 2003-2005 podle krajů

Graf 3: Vývoj počtu žáků ve speciálních školách za období 2003-2005 podle krajů

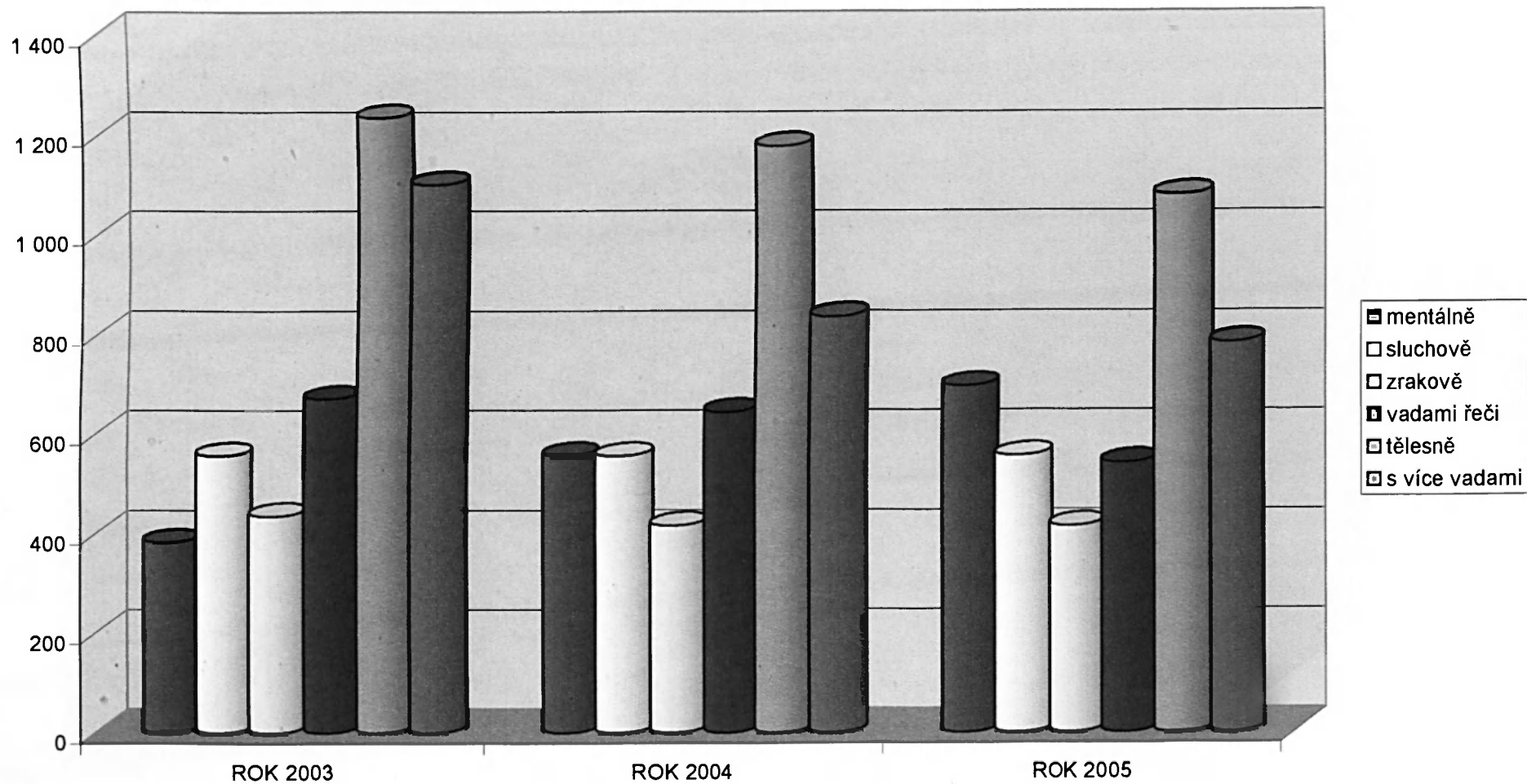

**Graf 4: Vývoj počtu integrovaných žáků podle zdravotního postižení za období 2003-2005
(bez žáků s vývojovými poruchami učení a chování)**

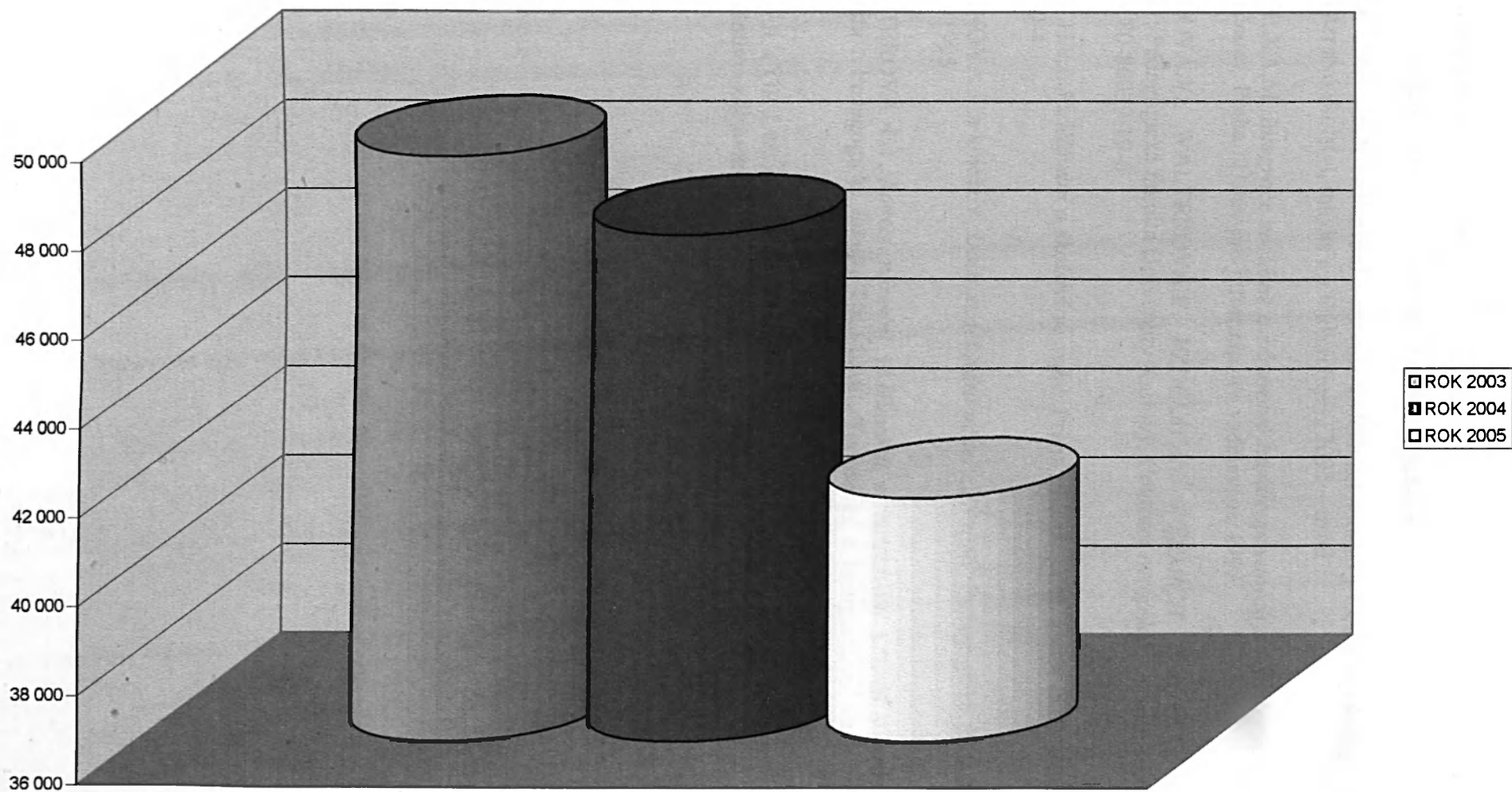

**Graf 5: Vývoj počtu integrovaných zdravotně postižených žáků v České republice
za období 2003-2005**

(podle postižení a bez žáků s vývojovými poruchami učení a chování)

**Graf 6: Vývoj počtu integrovaných žáků s vývojovými poruchami učení a chování
za období 2003-2005**

Seznam použité literatury

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2005 – úvod

VOCILKA, M. *Integrace sociálně a zdravotně handicapovaných a ohrožených dětí do společnosti*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997.

JEŽKOVÁ, V.; WALTEROVÁ, E. *VZDĚLÁVÁNÍ V ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, Centrum evropských studií, 1997. ISBN 80-86039-19-6.

PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha : Portál, s.r.o., 1999. ISBN 80-7178-290-4.

KOHNOVÁ J. a kolektiv. *Další vzdělávání učitelů ZŠ a SŠ*. Pedagogická fakulta UK, Praha 1995

WALTEROVÁ E. „*Rozvoj národní vzdělanosti a vzdělávání učitelů v evropském kontextu*“. Pedagogická fakulta UK, 1. díl: Teoretické a komparativní studie. Praha 2002

MEIJER, COR J.W. *Integrace v Evropě*. Praha: Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání, 2002.